

Vergaderjaar 2009–2010

31 904

Wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de werking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten

D

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 21 mei 2010

Met belangstelling heb ik kennis genomen van het voorlopig verslag van de vaste commissie voor Economische Zaken van de Eerste Kamer inzake de wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998. Onderstaand ga ik in op de vragen uit het voorlopig verslag. Ik zie uit naar de mondelinge behandeling van dit wetsvoorstel in uw Kamer.

Inleiding

Het wetsvoorstel is omvangrijk en complex. Zowel de leden van de CDA-fractie als de leden van de VVD-fractie plaatsten kanttekeningen bij het samenvoegen van alle onderwerpen in één wetsvoorstel. Ik begrijp de achtergrond van uw kanttekeningen. Zoals toegezegd door de Minister van Justitie zult u naar verwachting in juni van dit jaar een nota ontvangen over het fenomeen verzamelwetgeving (zie Kamerstukken I 2009/10, 32 123 VI, J). Wat betreft het voorliggende wetsvoorstel zijn een aantal onderwerpen samengevoegd om de samenhang in het energiebeleid te benadrukken. Het voorstel maakt bijvoorbeeld duidelijk dat voorrang voor duurzaam een sluitstuk is van integraal beleid gericht op duurzaamheid, voorzieningszekerheid en betaalbaarheid. Daarbij spelen ook uitbreidingsinvesteringen een grote rol. Daarnaast wil ik bereiken dat een aantal urgente onderwerpen snel geregeld wordt. Met die uitgangspunten voor ogen heb ik dit wetsvoorstel in deze vorm bij de Tweede Kamer ingediend. Voor de volledigheid herhaal ik dat, indien de behandeling van het wetsvoorstel daartoe aanleiding zou geven, een onderdeel van het wetsvoorstel (in eerste instantie) uitgezonderd kan worden van de inwerkingtreding. Artikel V van het wetsvoorstel kent immers de mogelijkheid van gedifferentieerde inwerkingtreding van onderdelen van de wet. Over een dergelijk onderdeel kan eventueel op een later tijdstip een afzonderlijk debat plaatsvinden. Afhankelijk daarvan kan het alsnog in werking treden of kan alsnog aanpassing van dat onderdeel plaatsvinden. Het effect daarvan zou zijn dat de onderdelen van het wetsvoorstel die de instemming van uw Kamer hebben in werking kunnen treden zonder dat deze maatregelen onnodig worden opgehouden.

Vaste commissie voor Economische Zaken

De leden van de vaste commissie voor Economische Zaken vroegen om een reactie op twee brieven. De brief van 13 april 2010 van de Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW), COGEN Nederland en LTO Glaskracht Nederland behandelt een aantal gevolgen van de toekomstige verandering van de gassamenstelling, die de schrijvers verwachten voor gasverbruikers.

De relatie die de schrijvers leggen tussen het wetsvoorstel en de veranderingen in de gassamenstelling is niet juist. Het wetsvoorstel regelt in artikel 10a, eerste lid, onder c, dat kwaliteitsconversie een systeemdienst wordt. Dit is één van de maatregelen ter bevordering van de werking van de gasmarkt. Nederland kent hoog- en laagcalorisch gas. Door deze maatregel worden beide markten geïntegreerd en zal het aanbod voor met name gebruikers van laagcalorisch gas toenemen. Dit staat los van de verwachte verandering in de precieze samenstelling van hoogcalorisch of laagcalorisch gas. Dit vraagstuk gaat niet over de werking van de markt maar, zoals in de brief ook is aangegeven, over de technische, ecologische en veiligheidsaspecten van het gebruik van gas. De samenstelling van het gas en de toegestane fluctuaties hierin zijn vastgelegd in de codes die zijn vastgesteld door de raad van bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (hierna: de NMa). Bij veranderingen in de samenstelling van gas staat voorop dat alle partijen, waaronder de verbruikers van gas, gehouden zijn aan deze codes. De door netbeheerders aangekondigde verandering in de gassamenstelling betreft geen verandering die ertoe leidt dat het gas in de toekomst niet meer aan de eisen uit de codes zal voldoen. De gassamenstelling zal slechts meer fluctueren binnen de door de codes toegestane grenzen. Gebruikers blijven dus gas krijgen dat voldoet aan de geldende eisen. Een aantal organisaties van afnemers voorziet echter aanzienlijke problemen door de verandering van de gassamenstelling door een toename van buitenlandse gasstromen en LNG. Een complicatie hierbij is dat mogelijk niet alle relevante aspecten van de gassamenstelling in de codes beschreven zijn. Ik zal daarom een onderzoek starten om te inventariseren wat de technische gevolgen voor gebruikers zijn. In dit onderzoek wordt ook gekeken naar de gevolgen van het oplossen of accepteren van deze effecten voor afnemers van gas. De resultaten van dit onderzoek zullen voor het einde van het jaar openbaar worden gemaakt. Wanneer blijkt dat de gevolgen voor gebruikers van gas buitenproportioneel zijn, zal ik bezien hoe deze gevolgen beperkt kunnen worden.

Ten aanzien van de brief van 19 april 2010 van VEMW wil ik opmerken dat ik verheugd ben dat zakelijke energieverbruikers verenigd in VEMW aangeven dat het wetsvoorstel op hoofdlijnen kan leiden tot een verbetering van de gasmarkt en de elektriciteitsmarkt. Volgens VEMW bevat het wetsvoorstel verschillende maatregelen die de concurrentie op de gasmarkt bevorderen. Zij ondersteunen deze voorstellen, maar denken dat er nog verbeteringen mogelijk zijn om de concurrentie verder aan te scherpen. VEMW noemt in haar brief van 19 april vier punten in relatie tot de Gaswet.

Het eerste punt gaat over de sterke positie van GasTerra. Het klopt dat GasTerra nu nog een stevige positie heeft, maar sinds het moment dat de liberalisering is ingezet, is het marktaandeel van GasTerra op de Nederlandse markt voor wat betreft levering op de aansluiting gedaald van nabij de 100% naar onder de 50%. Daarnaast levert GasTerra gas op de handelsplaatsen (TTF). De bestemming van dit gas ligt niet vast. GasTerra is nog wel de grootste leverancier in Nederland. Zij heeft de beschikking over flexibele productiemiddelen, waaronder enkele gasopslagen. Door een gebrek aan informatie (stuurinformatie) en de beperkte beschik-

baarheid van vrij verhandelbaar gas was het voor derden vaak lastig om zelf actief te zijn op de gasmarkt. Veel marktpartijen kozen daarom voor een overeenkomst met GasTerra. Dit wetsvoorstel zorgt ervoor dat stuurinformatie beschikbaar komt, waardoor de verhandelbaarheid van gas kan toenemen. Programmaverantwoordelijken kennen hun eigen onbalanspositie en kunnen zelf gas bijkopen of verkopen. Door het afschaffen van het boeken van kwaliteitsconversie ontstaat er één markt voor gas in Nederland. Ook zullen er meer partijen actief worden op de markt voor gasopslag. Voor seizoensflexibiliteit wordt gewerkt aan een grote gasopslag in Bergermeer. Verder komen er steeds meer gasopslagen in zoutcavernes (o.a. in Zuidwending). Hiermee wordt het voor marktpartijen eenvoudiger om zelf gas in te kopen en zal het marktaandeel van GasTerra op de Nederlandse gasmarkt naar verwachting verder afnemen.

Het tweede punt betreft de opeisbaarheid van de programmaverantwoordelijkheid van producenten die kiezen om hun gas aan te bieden aan GasTerra onder het kleineveldenbeleid. Zeggenschap over de invoeding van gas is een essentieel onderdeel van het kleineveldenbeleid. GasTerra vervult een belangrijke taak bij het kleine veldenbeleid omdat GasTerra de wettelijke plicht heeft om gas te accepteren. Producenten zijn echter niet verplicht om hun gas aan GasTerra aan te bieden. De producent heeft een keuze. Wanneer een producent er voor kiest om het gas aan GasTerra aan te bieden, moet GasTerra wel weten hoeveel gas er uit het betreffende veld komt. Zonder overdracht van programmaverantwoordelijkheid weet GasTerra niet waar het gas vandaan komt en kan de producent een deel van het gas zelf op de markt brengen. Een producent profiteert dan van de acceptatieplicht van GasTerra wanneer hem dit goed uitkomt, maar kan tegelijkertijd ook op de markt handelen als dit een nog betere prijs oplevert. GasTerra kan niet meer goed inschatten of en hoeveel gas zij moet innemen. Dit belemmert de optimale inzet van het Nederlandse gas en heeft ongewenste gevolgen voor het succesvolle kleineveldenbeleid.

Voor de opeisbaarheid van programmaverantwoordelijkheid voor exitpunten (artikel 66d, tweede lid) geldt ook de hoofdregel dat handel in gas en programmaverantwoordelijkheid zijn gescheiden. Om profielcontracten – dat zijn contracten waarin vooraf niet bepaald is hoeveel gas er wordt geleverd – mogelijk te maken is een uitzondering op deze hoofdregel noodzakelijk. Omdat de hoeveelheid gas in deze contracten niet vooraf vaststaat, kunnen deze contracten niet op het TTF worden geleverd. Zonder overdracht van programmaverantwoordelijkheid zijn deze profielcontracten voor een leverancier niet beheersbaar. Profielcontracten voorzien op dit moment nadrukkelijk in een behoefte van marktpartijen. Het wegvallen van de mogelijkheid tot het sluiten van profielcontracten beperkt de mogelijkheden voor afnemers en leverancier en zal naar verwachting leiden tot hogere kosten voor marktpartijen zonder eigen flexibiliteitsmiddelen. Het risico bestaat dat met name kleinere leveranciers zich zullen terugtrekken van de Nederlandse markt, waardoor de concurrentie op de gasmarkt eerder zal afnemen dan toenemen. Dit wordt bevestigd in de brief van GasTerra van 26 januari 2010 (Kamerstukken II 2009/10 31 904, nr. 42 Bijlage) Voorlopig is de opeisbaarheid van programmaverantwoordelijkheid bij levering op de aansluiting gewenst. De keuze voor levering op de TTF of op de aansluiting ligt altijd bij de koper van het gas.

VEMW steunt het voorstel om afnemers, vergelijkbaar met het huidige systeem voor elektriciteit, zelf zeggenschap te geven over de onttrekking van gas op het exitpunt via het systeem van de programmaverantwoordelijkheid. Voor afnemers zijn de nadere voorwaarden die gesteld zullen worden aan het dragen van programmaverantwoordelijkheid (kredietwaardigheid, administratie, bereikbaarheid etc.) belangrijk. Deze voorwaarden worden, op voorstel van de gezamenlijke netbeheerders,

door de NMa vastgesteld. De NMa toetst daarbij onder andere aan het belang van de ontwikkeling van het handelsverkeer op de gasmarkt en het belang van de bevordering van het doelmatig handelen van netgebruikers (zie artikel 12f Gaswet).

Tot slot besteedt VEMW aandacht aan particuliere netten. Voor een reactie hierop verwijs ik naar mijn antwoord op de vragen hierover van de leden van fracties van de ChristenUnie en de SGP.

CDA

Gasmarkt

De leden van de CDA-fractie vroegen naar de verdere liberalisering van de gasmarkt en de wens om Nederland de gasrotonde van Noordwest Europa te laten worden. In het wetsvoorstel is een aantal belangrijke maatregelen opgenomen om de werking van de binnenlandse gasmarkt structureel te verbeteren. De maatregelen beogen dat er één binnenlandse markt voor gas ontstaat in plaats van gescheiden deelmarkten voor laag- en hoogcalorisch gas, dat iedere marktpartij zelf kan bijdragen aan het in balans houden van het gastransportnet en dat een koper van gas zelf kan bepalen wat hij met zijn gas doet, verbruiken of doorverkopen.

Een verdere verbetering van de werking van de Nederlandse gasmarkt moet vooral komen van een betere koppeling van de Nederlandse gasmarkt met de gasmarkten in de ons omringende landen. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is de beschikbaarheid van voldoende landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit. Op grond van de op 13 juli 2009 vastgestelde Europese Richtlijn 2009/73/EG (hierna: de derde gasrichtlijn) moet een transmissiesysteembeheerder voldoende grensoverschrijdende capaciteit bouwen om de Europese transmissie-infrastructuur te integreren. Ik zal na de zomer een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer sturen, waarin onder meer deze richtlijn wordt geïmplementeerd (hierna: implementatie derde energiepakket). Verder werk ik aan maatregelen om de beschikbaarheid van met name kortere termijn grensoverschrijdende transportcapaciteit te verbeteren door aanpassing van de Regeling inzake tariefstructuren en voorwaarden gas. Landsgrensoverschrijdende transportcapaciteit kan nu vaak alleen voor een langere periode worden geboekt. Voor nieuwkomers en buitenlandse partijen is het daardoor lastig om op korte termijn actief te worden op de Nederlandse markt. Dit beperkt het aanbod en de concurrentie op de Nederlandse markt. Naar verwachting zal deze wijziging van de regeling tariefstructuren en voorwaarden gas rond de zomer bij uw Kamer worden voorgehangen. In de Gasrotondebrief die vorig jaar in oktober aan de Tweede Kamer is aangeboden (Kamerstukken II 2009/10, 29 023, nr. 73) is aangegeven dat ik naar een situatie streef waarin Nederland als knooppunt in de internationale gasstromen en als distributiecentrum van gas in Noordwest-Europa fungeert. Dit draagt ook bij aan de verdere versterking van de binnenlandse markt waarbij een toenemend aantal spelers op de markt de keuzemogelijkheden voor eindverbruikers vergroot. Een goed werkende markt is een noodzakelijke voorwaarde om tot een prominente positie voor Nederland op de Noordwest Europese gasmarkt te komen. Dit wetsvoorstel, het wetsvoorstel ter implementatie het derde energiepakket en de maatregelen ter bevordering van de beschikbaarheid van kortere termijn grensoverschrijdende transportcapaciteit dragen bij aan de wens om Nederland gasrotonde van Noordwest Europa te laten worden. Voorts vroegen de leden van de CDA-fractie naar de economische en internationaal politieke realiteit van dit streven. Op basis van gespreken met marktpartijen onder andere in het kader van het Overleg Platform Gasrotonde constateer ik nog steeds een grote bereidheid onder marktpartijen om te investeren in gasnetten, interconnectoren en gasopslagen. In de eerder genoemde Gasrotondebrief heb ik aangegeven

een studie te willen doen naar de bijdrage van de Gasrotonde aan de Nederlandse economie. Tevens is vermeld dat in deze studie aandacht zou worden gegeven aan de ontwikkeling van de positie van Nederland op de regionale en internationale gasmarkten. Inmiddels heb ik opdracht gegeven aan het internationaal onderzoeksbureau The Brattle Group om dit onderzoek te verrichten. Deze studie zal ook een analyse rond investeringen bevatten en daarnaast zal aandacht worden besteed aan de mate van realiseerbaarheid van nieuwe investeringen. De verwachting is dat deze studie in september van dit jaar gereed zal zijn. De resultaten zullen aan beide Kamers der Staten-Generaal worden aangeboden.

Met de leden van de CDA-fractie constateer ik dat GasTerra bij de verdere liberalisering van de gasmarkt een grote rol speelt omdat de tot nu sterke positie van GasTerra verder aan verandering onderhevig zal zijn. Tegelijkertijd worden steeds meer buitenlandse spelers met «eigen» gas actief op de Nederlandse markt. Voorbeelden hiervan zijn DONG Energy en GDF Suez. Dit is een positieve ontwikkeling die aangeeft dat de Nederlandse geliberaliseerde gasmarkt daadwerkelijk van de grond komt. De leden van de CDA-fractie vroegen naar het aandeelhouderschap van de Staat in GasTerra in het licht van een verdere liberalisering van de gasmarkt. Het kabinet acht haar aandeelhouderschap in GasTerra en meer in het bijzonder haar betrokkenheid bij het Gasgebouw nog steeds van groot belang. Daarvoor zijn verschillende redenen. Allereerst blijft het Kabinet zo nauw betrokken bij de wijze waarop de Nederlands aardgas voorraden en meer in het bijzonder het Groningen gasveld op economische en maatschappelijk verantwoorde wijze wordt uitgenut. Daarnaast is er natuurlijk ook het belang van de aardgasbaten voor de Nederlandse economie. Het kabinet ziet dan ook geen aanleiding om continuering van haar aandeelhouderschap in het licht van de verdere liberalisering van de gasmarkt te wijzigen.

De leden van de fractie van het CDA vroegen naar de invoering van het nieuwe balanceringsregime. Indien dit wetsvoorstel nog voor de zomer door de Eerste Kamer wordt aangenomen, is het waarschijnlijk dat de gasmarktmaatregelen, waaronder het nieuwe balanceringsregime per 1 april 2011 in werking kunnen treden. De gezamenlijke netbeheerders hebben op grond van het wetsvoorstel een voorstel tot aanpassing van de codes ingediend bij de NMa. De NMa heeft dit voorstel al tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in procedure genomen. Hierdoor kunnen de gasvoorwaarden relatief snel na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel in werking treden. Ook de inspanningen van marktpartijen, waaronder de netbeheerder van het landelijk gastransportnet (hierna: GTS), zijn gericht op de inwerkingtreding van deze maatregelen per 1 april 2011.

De leden van de CDA-fractie vroegen wat de voornemens van de regering zijn met betrekking tot de monitoring van het nieuwe balanceringsregime en de rapportage daarover. Ik hecht belang aan een goede werking van de Nederlandse gasmarkt en onderschrijft de wens om de werking van de gasmarkt na de invoering van deze maatregelen te monitoren. De Tweede Kamer heeft een motie (Kamerstukken II 2009/10, 31 904, nr. 52) aangenomen, die oproept om onder andere de werking van de maatregelen met betrekking tot de gasmarkt een jaar na het operationeel worden van deze maatregelen te evalueren en de Tweede Kamer daarover te berichten. Naar aanleiding van de motie heb ik aangegeven dat ik voor deze evaluatie gebruik zal maken van de jaarlijkse monitor van de NMa van de groothandelsmarkt voor gas. De monitorrapportage over het jaar 2011 zal naar verwachting nog weinig inzicht geven in de effecten van het wetsvoorstel. Dit komt onder andere omdat veel marktpartijen al in de loop van dit jaar overeenkomsten zullen sluiten voor het jaar 2011. Voor

de eerste evaluatie van de gasmarktmaatregelen zal ik daarom de monitorrapportage over het jaar 2012 afwachten. Op basis van deze rapportage zal ik de effecten van de gasmarktmaatregelen aan de Eerste en Tweede Kamer rapporteren.

De leden van de fractie van het CDA vroegen hoe een neutrale gasprijs berekend wordt. De neutrale gasprijs is de volumegewogen gemiddelde prijs van alle contracten die op de betreffende dag en de twee daaraan voorafgaande dagen op de APX beurs worden afgesloten. De berekeningsmethode van de neutrale gasprijs wordt vastgelegd in de codes van de NMa. Door te middelen over drie dagen wordt de invloed van eventuele uitschieters van een dag of uur minder groot; vandaar de naamgeving neutrale gasprijs. De neutrale gasprijs wordt onder andere gebruikt om afwijkingen tussen de gebruikte online meetgegevens en de later definitief vastgestelde (gevalideerde) meetgegevens te corrigeren.

De leden van de CDA-fractie vroegen naar het voorstel van GTS om te komen tot een andere tarifiering van het transport naar en van een gasopslag. GTS heeft op 29 april 2010 bij de NMa een voorstel voor een ingrijpende herziening van de transporttarieven ingediend. In het kort komen deze voorstellen er op neer dat de transporttarieven minder dan thans het geval is zullen worden bepaald door de afstand. Uitgangspunt voor de entrytarieven is in dit voorstel een vast bedrag voor alle entrypunten. Voor wat betreft het transport naar en van gasopslag komen de voorstellen op het volgende neer: het transport naar een opslag wordt ca. 30% goedkoper en het transport van een opslag wordt ca. 10% goedkoper; bovendien wordt in dit laatste geval gekozen voor een tarief dat voor alle opslagen gelijk is. De NMa zal op korte termijn een eerste (informele) consultatie bij marktpartijen starten van het voorstel van GTS.

Energie-infrastructuur

De leden van de CDA-fractie vroegen naar de beoordeling van uitbreidingsinvesteringen. In aanvulling hierop vroegen de leden van de VVD-fractie naar de criteria om nut en noodzaak van investeringen in netwerken vast te stellen.

Dit wetsvoorstel beoogt netbeheerders de mogelijkheden te geven en te prikkelen om tijdig te investeren, eerder dan nu het geval is. De procedure in het wetsvoorstel geeft netbeheerders vooraf zekerheid over het terug kunnen verdienen van hun investeringen. Tot nu toe krijgen ze daar pas achteraf zekerheid over op het moment dat de investering in gebruik wordt genomen. Dat blijkt een forse drempel te vormen om tot uitbreidingsinvesteringen te komen.

In de nieuwe procedure sluit ik aan bij de reeds in werking getreden Wet houdende wijziging van de Elektriciteitswet 1998, de Mijnbouwwet en de Gaswet in verband met toepassing van de rijkscoördinatie­regeling op energie-infrastructuurprojecten (hierna: de rijkscoördinatie­regeling) die tot doel heeft om ruimtelijke procedures voor investeringen in onder andere de netwerken te verkorten.

Het zijn in eerste instantie de netbeheerders die bepalen of er uitbreidingen in hun netten noodzakelijk zijn. Dit baseren zij op de verwachte vraag naar transportcapaciteit. Ze hebben immers de wettelijke plicht om te zorgen voor voldoende capaciteit om te kunnen voldoen aan de vraag naar transport. De vraag naar transport is hiermee een eerste criterium voor beoordeling van nut en noodzaak. Netbeheerders zullen daarbij moeten aantonen dat ze niet voldoende capaciteit hebben en dat zodoende uitbreiding nodig is.

Het merendeel van de investeringen van de landelijk netbeheerders zal in structuurvisies zijn opgenomen. Indien een energie-infrastructuurproject in een structuurvisie is opgenomen, is op rijksniveau al het nationale belang van het project aangeduid en daarmee nut en noodzaak. Wat

resteert, is een beperkt aantal projecten van de landelijk netbeheerders, dat niet is opgenomen in een structuurvisie. De minister zal deze toetsen aan (elementen van) het energiebeleid. Het wetsvoorstel bevat de verplichting voor de minister om bij het besluit over nut en noodzaak rekening te houden met het belang van een duurzame, betrouwbare en efficiënte energievoorziening. Het Energierapport biedt hiervoor houvast, maar ook de kwaliteits- en capaciteitsdocumenten (hierna: KCD's) van de netbeheerders, afspraken over de ontwikkeling van een Noordwest Europese markt, specifieke doelstellingen voor duurzame energie en tariefontwikkeling. Belangrijk hierbij is echter wel om te beseffen dat er met de keuze voor marktwerking op het gebied van productie van elektriciteit een systeem is ontstaan, waarbinnen marktinitiatieven tot stand komen die ondersteund moeten worden met de noodzakelijke infrastructuur. Per individueel project zal een specifieke afweging plaatsvinden over nut en noodzaak. Dit systeem leent zich niet voor vastgelegde harde criteria, die voor ieder project altijd geldend zijn. Ten slotte wil ik in dit kader opmerken dat er een wijziging van de Regeling kwaliteitsaspecten netbeheer elektriciteit en gas in voorbereiding is. Daarin zal ik opnemen dat de landelijk netbeheerders in hun KCD verder vooruit moeten kijken. Op dit moment schetsen ze een beeld voor de komende zeven jaar. Ik wil daar vijftien jaar van maken, onder andere om beter voorbereid te zijn op benodigde en tijdrovende investeringen in de netwerken.

De leden van de CDA-fractie vroegen naar de planning van uitbreidingsinvesteringen, en specifiek of er manieren zijn om de uitbreiding van belangrijke infrastructuur te plannen, waarbij niet alleen gekeken wordt naar de aangekondigde investeringen in productiecapaciteit. De basis voor concrete uitbreidingsinvesteringen in de netwerken is de vraag naar transportcapaciteit. Netbeheerders hebben een wettelijke transportplicht die verankerd is in Europese richtlijnen. Indien er geen capaciteit is, moet een netbeheerder in beginsel zijn net uitbreiden. Voor goedkeuring van uitbreidingsinvesteringen zal de netbeheerder moeten aantonen dat de vraag naar transport groter is dan de beschikbare capaciteit op zijn net. Voor gas wordt hiervoor bijvoorbeeld gebruik gemaakt van openbare inschrijvingsprocedures, waarbij marktpartijen kunnen aangeven of en hoeveel (grensoverschrijdende) transportcapaciteit zij willen contracteren. Maar in de planning van uitbreidingsinvesteringen is dit niet de enige factor die een rol speelt. Voor de investeringen van nationaal belang in zowel productie als in de netwerken zijn ruimtelijke reserveringen nodig. De rijksoverheid bepaalt door middel van structuurvisies de beschikbare ruimte voor de netten van de landelijk netbeheerders ten behoeve van de energievoorziening in Nederland. Daarbinnen worden tevens locaties voor grootschalige energieopwekking aangegeven. Deze reserveringen zijn meestal nog niet gebaseerd op concrete plannen. Investeringen in het transportnet hebben een levensduur van meerdere decennia. Daarom werken de landelijk netbeheerders TenneT en GTS met lange termijn visies op de ontwikkeling van hun netwerken. Deze lange termijn visies worden ook gebruikt voor de uiteindelijke reserveringen in de structuurvisies. Voor gas speelt bijvoorbeeld de afname van de binnenlandse productie in verschillende Noordwest Europese landen een rol. Hierdoor is er meer aanvoer van gas uit andere landen, zoals Noorwegen, Rusland, maar ook andere landen (LNG) noodzakelijk. Vanwege deze langere aanvoerroutes van gas is er ook meer flexibiliteit via bergingen noodzakelijk.

Verder is er extra capaciteitsvraag door nieuwe gascentrales en is er door de liberalisering van de Europese gasmarkten ook meer behoefte aan internationale transportcapaciteit en het koppelen van markten. Ten slotte wordt er elke twee jaar via de KCD's vastgelegd wat de huidige en toekomstige ontwikkelingen in transportbehoefte zijn en welke

investerings de netbeheerder gaat uitvoeren. Hierin wordt een beschrijving gegeven van de totale behoefte aan transportcapaciteit in de komende zeven jaar en wordt aangegeven welke knelpunten worden voorzien en welke oplossingen nodig zijn om aan de behoefte aan transportcapaciteit te kunnen voldoen.

Elektriciteit

De leden van de CDA-fractie vragen hoe de regering de gevolgen van de bepalingen van de Crisis- en herstelwet op de doorlooptijden van reeds voorgenomen uitbreidingsinvesteringen in het transportnet en hoogspanningsnet inschat. De Crisis- en herstelwet is van toepassing op uitbreidingsinvesteringen die onder de rijkscoördinatieregeling vallen. Sinds 1 maart 2009 is de rijkscoördinatieregeling automatisch van toepassing op energieprojecten van nationaal belang. Het gaat dan om de grotere verbindingen in ons land. De ervaring leert dat hiermee een aanzienlijke versnelling van de besluitvorming kan worden gerealiseerd. Bij energie-infrastructuurprojecten van nationaal belang is vaak sprake van impact op de omgeving, meerdere betrokken gemeenten en provincies, veel andere stakeholders, complexe besluitvormingstrajecten en meerdere bezwaar en beroepsprocedures. Door het toepassen van de rijkscoördinatieregeling kan integraal naar de besluitvorming worden gekeken. Dit is zowel voor het bevoegd gezag als de belanghebbenden een voordeel. Hierdoor is sprake van parallelle besluitvorming, één beroepsprocedure en kunnen termijnen worden gesteld voor de besluitvorming. Dit levert een aanzienlijke versnelling en vereenvoudiging van de procedure op. De recente praktijk heeft uitgewezen dat het wenselijk is om bepaalde zaken verder te verduidelijken en andere aan te passen om de beoogde versnelling en vereenvoudiging van procedures verder te optimaliseren. Dit heeft er toe geleid dat in de Crisis- en herstelwet een aantal aanpassingen van de Elektriciteitswet, de Gaswet en de Mijnbouwwet zijn gedaan. Voorbeeld hiervan is standaard parallelschakeling van de planologische module en de uitvoeringsmodule. Door modules standaard parallel te schakelen kan tijdswinst van enkele maanden worden geboekt. Tevens betekent dit een parallelschakeling van het beroepsmoment dat ook weer enkele maanden tijdswinst kan opleveren. Een exacte inschatting van de tijdswinst als gevolg van de toepassing van de Crisis- en herstelwet is nu nog niet te geven.

De leden van de CDA-fractie vroegen naar de staat van onderhoud van de regionale netten. Zoals recent onderzoek van de NMa aantoont, is de kwaliteit van het gas- en elektriciteitstransport in Nederland hoog, ook in internationaal perspectief. Het onderzoek toont echter ook aan dat netbeheerders niet alles weten over de feitelijke actuele staat van hun netten. In sommige gevallen ontbreken voldoende betrouwbare gegevens om precies het juiste moment voor vervangingsinvesteringen te bepalen. Dit is voor de NMa en mij aanleiding om te bezien of de kwaliteitsregulering aangepast moet worden. De NMa heeft in haar ontwerp-methodebesluit voor de regionale netbeheerders elektriciteit voor de periode 2011 – 2013 een aanpassing van de kwaliteitsregulering opgenomen met als doel om de werking van de zogenaamde q-factor te verbeteren. Op die manier kan de NMa transportkwaliteit zwaarder in de tariefregulering laten meewegen. In aanvulling daarop bezie ik momenteel of aanpassing van wetgeving gewenst is.

De leden van de CDA-fractie vroegen naar de voortgang ten aanzien van de herverkaveling van de distributienetten. De toekomst van de netwerkbedrijven wordt gekenmerkt door een aantal uitdagingen. De energietransitie verandert de eisen aan de energie-infrastructuur. Financieel gezonde en efficiënt opererende netwerkbedrijven die goed tegemoet kunnen

komen aan deze veranderende eisen zijn daarbij belangrijk. Een verstandige geografische inrichting kan daaraan bijdragen. In die zin is herverkaveling een belangrijk onderwerp. Dit wil overigens niet zeggen dat deze herverkaveling moet leiden tot schaalvergroting. Het gaat om het streven naar efficiency en een goed functionerend netbeheer door een verstandige geografische inrichting. De afgelopen periode is hier over gesproken met alle netwerkbedrijven en een aantal aandeelhouders. Hieruit komt het beeld naar voren dat met de splitsing van de energiebedrijven een belangrijke beweging in gang is gezet; er is sprake van een nieuw elan en nieuwe identiteit van de netwerkbedrijven. Dit blijkt ook uit het visiedocument van Netbeheer Nederland, de belangenvereniging van de netwerkbedrijven. Bedrijven en aandeelhouders zijn nu zelf primair aanzet voor herverkaveling. Ik zie op dit moment dan ook geen aanleiding voor aanvullende regelgeving. Wel vind ik het van belang dat aandeelhouders vanuit een gezamenlijke visie op het publieke belang naar dit onderwerp kijken. In overleg met de aandeelhouders van alle netwerkbedrijven start ik een Stuurgroep Visie Netbeheer waarin de aandeelhouders van alle netwerkbedrijven vertegenwoordigd zijn. In deze stuurgroep wil ik met de aandeelhouders van de netwerkbedrijven een gezamenlijke visie formuleren op de toekomst van het netbeheer en vaststellen voor welke uitdagingen dit de aandeelhouders stelt. De eerste bijeenkomst is op 16 juni 2010.

De leden van de CDA-fractie vroegen of de regering alsnog bereid is advies aan de Raad van State te vragen over de verenigbaarheid van het beginsel dat producenten de kosten van congestiemanagement moeten betalen met Europees recht. De gekozen constructie in artikel 24a is dusdanig dat het exacte systeem van kostentoerekening bij algemene maatregel van bestuur moet worden uitgewerkt. Daarbij zijn nog verschillende keuzes mogelijk. Een toetsing door de Raad van State op verenigbaarheid met het Europees recht kan met andere woorden op dat moment plaatsvinden. Bij de uitwerking van de kostentoerekening bij algemene maatregel van bestuur zal vanzelfsprekend binnen de grenzen van het Europese recht worden gebleven. Hierbij merk ik nog op dat Richtlijn 2009/28/EG (hierna: de richtlijn hernieuwbare energie) niet voorschrijft op welke wijze de kosten van congestiemanagement in rekening gebracht moeten worden. Ook de Richtlijn 2009/72/EG (hierna: de derde elektriciteitsrichtlijn) schrijft niet voor dat deze kosten uitsluitend gesocialiseerd zouden mogen worden. De lidstaten kunnen dus kiezen op welke wijze zij de kosten in rekening brengen.

De leden van de CDA-fractie vroegen om in te gaan op de verschillende argumenten tegen de voorgestelde methode van doorberekening, zoals verwoord in de analyse van Freshfields Bruckhaus Deringer van 7 januari 2010. De leden van VVD-fractie vroegen in dit verband ook in te gaan op de mogelijke strijdigheid met Europees recht. Als hoofdargument tegen de voorgestelde methode van doorberekening van de kosten van congestiemanagement noemt Freshfields strijd met het discriminatiebeginsel. Vanzelfsprekend mag een systeem van doorberekenen van kosten niet in strijd zijn met het discriminatiebeginsel. Uitgangspunt van het wetsvoorstel is dat congestiemanagement wordt toegepast op niet-duurzame elektriciteit, met als doel duurzame elektriciteit voorrang bij transport te geven. Tevens is het uitgangspunt dat de kosten van congestiemanagement in rekening worden gebracht bij de producenten in het congestiegebied waarop de netbeheerder congestiemanagement toepast. Gevolg van deze uitgangspunten is dat de kosten voornamelijk zullen neerslaan bij de producenten van niet-duurzame elektriciteit. Het is in dit verband van belang op te merken dat de kosten niet onverkort en altijd zullen neerslaan bij producenten van niet-duurzame elektriciteit. Dat zou juist ongeoorloofd discriminerend kunnen zijn. Als er onvoldoende

niet-duurzame elektriciteit in het congestiegebied aanwezig is om de congestie op te lossen, vallen ook hoogrenderende warmtekrachtkoppeling en daarna duurzame elektriciteit onder congestiemanagement. In dat geval betalen ook de producenten van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling en van duurzame elektriciteit mee aan congestiemanagement omdat congestiemanagement in dat geval ook op hen van toepassing zal zijn. Omdat congestiemanagement alleen wordt toegepast op producenten in het congestiegebied, bevinden deze producenten in een congestiegebied zich in een andere positie dan producenten buiten een congestiegebied. Voor de producenten in het congestiegebied geldt ten tijde van congestie een ander regime dan voor producenten buiten het congestiegebied. Aan dit regime wordt een kostenregime gekoppeld. Juist door deze directe koppeling van regime en kosten is er geen sprake van ongeoorloofde discriminatie tussen groepen van producenten met betrekking tot het toerekenen van kosten van congestiemanagement. Wel worden groepen die zich in een verschillende positie bevinden, verschillend behandeld. Ook discrimineert het voorstel niet op een ongeoorloofde wijze tussen grijze en groene producenten. De richtlijn hernieuwbare energie bepaalt dat elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen of voorrang of gewaarborgde toegang tot het net moet krijgen. Deze bepaling schrijft niet voor dat de kosten van congestie in gelijke mate verdeeld moeten worden over grijze en groene producenten in een congestiegebied. Sterker: indien de groene producent volop moet meebetalen aan de kosten voor congestiemanagement doet dat afbreuk aan de door de richtlijn bedoelde voorrangpositie. Door de groene producenten wel mee te laten betalen indien de netbeheerder op hen congestiemanagement toepast, wordt recht gedaan aan de richtlijn duurzaam en wordt tevens strijd met het discriminatiebeginsel voorkomen. De voorgestelde wijze van kostentoerekening heeft geen directe relatie met door de regering gewenste locatiespecifieke signalen. Deze signalen zijn tariefprikkels om investeringsbeslissingen van producenten te beïnvloeden. Congestiemanagement is een tijdelijke maatregel die alleen wordt toegepast indien er in een netdeel een tekort aan transportcapaciteit is. Zodra het netdeel is uitgebreid en de transportcapaciteit weer voldoende is, vervalt de noodzaak om congestiemanagement toe te passen. Uitgangspunt van het voorliggende wetsvoorstel is dat producenten in een congestiegebied altijd tijdelijk met transportbeperkingen worden geconfronteerd. De kostentoerekening zal daarmee ook altijd tijdelijk van aard zijn. Daarnaast worden ook de al gevestigde producenten in een congestiegebied belast met de kosten. Van een vestigingsprikkel kan derhalve geen sprake zijn.

In de analyse van Freshfields Bruckhaus Deringer wordt gesteld dat de voorgestelde regeling er toe zou leiden dat TenneT misbruik zou maken van haar machtspositie. Daarvoor zie ik echter geen enkele aanleiding. Het wetsvoorstel en de algemene maatregel van bestuur zullen immers voorschrijven op welke wijze TenneT de kosten door dient te berekenen. Het is niet mogelijk dat TenneT op basis van de regelgeving discriminerende vergoedingen bij de producenten in rekening zal brengen. Ook zal de algemene maatregel van bestuur regels bevatten die gericht zijn op het beperkt houden van de kosten en TenneT aanzetten tot het kiezen van de meest efficiënte oplossing. Het argument dat socialisatie een juridisch aanvaardbaar alternatief zou zijn, is in juridische zin zonder belang. Het is inderdaad een alternatief, maar een alternatief waarvoor niet is gekozen. Ook de vrijheid van vestiging is niet in het gedrang. Iedere producent zal zelf de afweging maken waar hij zich zal vestigen. Kosten voor congestiemanagement zijn tijdelijk. Andere aspecten als de aanwezigheid van koelwater en goede aanvoerlijnen voor grondstoffen zijn van grotere invloed op investeringsbeslissingen. Juist omdat de richtlijn hernieuwbare energie en de derde elektriciteitsrichtlijn niet voorschrijven op welke wijze de kosten van congestiemanagement in rekening moeten

worden gebracht, kunnen op dit vlak – binnen de algemene Europeesrechtelijke kaders – keuzes worden gemaakt. Ik kies daarbij voor het doorberekenen van die kosten aan de producenten in het congestiegebied waarop de netbeheerder congestiemanagement toepast. Dat is een keuze die niet in strijd is met genoemde richtlijnen of met het primaire Europese recht. De leden van de CDA-fractie vroegen voorts wanneer de algemene maatregel van bestuur, die de doorberekening regelt, zal verschijnen. Op dit moment vindt er consultatie van de markt plaats over de inhoud van de algemene maatregel van bestuur. In de zomerperiode zal de NMa worden gevraagd de uitvoerings- en handhavingstoets uit te voeren. Naar verwachting zal het ontwerp van de algemene maatregel van bestuur op basis van artikel 24a, negende lid, in september bij de beide Kamers worden voorgehangen.

Overige wijzigingen

De leden van de CDA-fractie vroegen een volgtijdelijk overzicht te geven van de in het wetsvoorstel tot wijziging van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet ter verbetering van de werking van de elektriciteits- en gasmarkt (Kamerstukken II 2008/09, 31 374, nr. 2; hierna: het wetsvoorstel marktmodel) opgenomen bepalingen over verval- en verjaringstermijnen. Ze wilden ook weten of het klopt dat het op dit onderwerp betrekking hebbende amendement van de leden Hessels en Samsom (Kamerstukken II 2008/09, 31 374, nr. 33) door het onderhavige wetsvoorstel weer ongedaan wordt gemaakt. Om met de laatste vraag te beginnen: dit amendement van de leden Hessels en Samsom wordt niet ongedaan gemaakt door het onderhavige wetsvoorstel. Integendeel, de wijziging in het onderhavige wetsvoorstel heeft tot doel de strekking van het amendement nauwkeuriger in de betreffende artikelen te verwoorden conform de door mij aan het lid Franken gedane toezegging (Handelingen EK 7 april 2009, 31 374, p. 28-1427). De vervaltermijn van twee jaar die door het amendement van de leden Hessels en Samsom opnieuw in het wetsvoorstel marktmodel is opgenomen, blijft dus volledig gehandhaafd. Een en ander moge ook blijken uit het volgende overzicht:

- In de Elektriciteitswet 1998 en Gaswet is op dit moment alleen een vervaltermijn (en dus geen verjaringstermijn) opgenomen voor vorderingen van netbeheerders aan afnemers tot betaling van de tarieven voor de door hen aan afnemers geleverde diensten.
- Deze vervaltermijnen zijn opgenomen in artikel 31, tiende lid, Elektriciteitswet 1998 en 12b, derde lid, onder e Gaswet.
- De minister heeft tijdens de behandeling van de Wet onafhankelijk netbeheer aan de Eerste Kamer toegezegd om in het (toen nog toekomstige) wetsvoorstel marktmodel de in de Wet onafhankelijk netbeheer opgenomen vervaltermijnen voor het factureren door netbeheerders te vervangen door verjaringstermijnen.
- Deze toezegging was het resultaat van een gedachtewisseling met de leden van het CDA in de Eerste Kamer in het kader van de Wet onafhankelijk netbeheer.
- Het wetsvoorstel marktmodel zoals dat oorspronkelijk bij de Tweede Kamer is ingediend gaf gehoor aan deze toezegging (Kamerstukken II 2008/09, 31 374, nr. 2, artikel I, onderdeel L, derde lid, en artikel II, onderdeel D, tweede lid).
- Door aanvaarding van eerdergenoemd amendement van de leden Hessels en Samsom is echter de vervaltermijn weer toegevoegd op zodanige wijze dat het wetsvoorstel marktmodel zowel in een verjaringstermijn als in een vervaltermijn voorziet: facturen moeten binnen twee jaar worden verstuurd (vervaltermijn); voor tijdig verzonden facturen geldt vervolgens een verjaringstermijn van eveneens twee jaar.

- Dit is opgenomen in de artikelen over het leveranciersmodel (voorgestelde artikelen 95cb, vierde lid, Elektriciteitswet 1998 en 44b, vierde lid, Gaswet). De leveranciers zullen immers na inwerkingtreding van de betreffende bepalingen van het wetsvoorstel marktmodel de meeste netbeheerderstarieven gaan factureren en innen.
- Daarnaast bleven de reeds bestaande vervaltermijnbepalingen relevant voor de overige netbeheerderstarieven. Door genoemd amendement werd de formulering daarvan aangepast, overeenkomstig de gekozen formulering van de vervaltermijn in de bepalingen over het leveranciersmodel.
- Deze formulering hield in dat de vervaltermijn werd gekoppeld aan het recht om te factureren voor een door een netbeheerder geleverde dienst.
- Het lid Franken heeft tijdens de plenaire behandeling van het wetsvoorstel marktmodel in uw Kamer vragen gesteld over de nauwkeurigheid van deze formulering. Volgens hem gaat het erom dat het recht om *betaling te vorderen* van de kosten van door een netbeheerder geleverde diensten na twee jaar moet vervallen en niet zozeer het recht om te *factureren* voor die diensten.
- In reactie hierop heb ik toegezegd de formulering te zullen verduidelijken en aanpassen.
- Deze aanpassing heeft zijn beslag gekregen in het onderhavige wetsvoorstel 31 904 (artikel I, onderdeel Oa, artikel II, onderdeel Xa, artikel IIA en IIB).
- Deze aanpassing wijzigt de in het amendement Hessels en Samsom (op het wetsvoorstel marktmodel) neergelegde systematiek ten aanzien van de verval- en verjaringstermijnen niet: de daarin voorgestelde combinatie van verval- en verjaringstermijnen blijft bestaan, louter de formulering van de vervaltermijnbepalingen is verduidelijkt.

In antwoord op vragen van de leden van de CDA-fractie meld ik dat de novelle op het wetsvoorstel Wet implementatie EG-richtlijnen energie-efficiëntie, evenals de novelle op het wetsvoorstel Wet marktmodel, op 26 april 2010 bij de Tweede Kamer is ingediend (zie Kamerstukken 32 373 en 32 374). De vaste commissie van Economische Zaken van de Tweede Kamer neemt hierover in de procedurevergadering van 22 juni 2010 een besluit.

VVD

Gaswet

De leden van de VVD-fractie vroegen naar de gasrotondeambities van onze buurlanden en de samenwerking daarbij. In de Gasrotondebrief (Kamerstukken II 2009/10, 29 023, nr. 73) heb ik onderkend dat ook andere landen de ambitie hebben om zich tot gasknooppunt te ontwikkelen. Dit geldt onder meer voor Duitsland, België en Oostenrijk. Dit kan leiden tot beleidsconcurrentie. Tegelijkertijd constateerde ik dat er in toenemende mate een dialoog bestaat tussen de landen van Noordwest-Europa om onze regionale gasmarkt verder te ontwikkelen en te integreren met het oog op het creëren van een aantrekkelijke handelsplaats en de voorzieningszekerheid van deze regio. Het is binnen dit Noordwest-Europese kader dat het kabinet de Gasrotonde verder wil uitbouwen. Nederland beschikt daarbij over specifieke voordelen op gasgebied ten opzichte van de andere landen, zoals ik in mijn brief heb aangegeven. Gezien het toenemende belang dat wordt gehecht aan voorzieningszekerheid en de economische voordelen die daaraan zijn verbonden, is het ook nodig en logisch dat er binnen Europa meerdere gasknooppunten ontstaan. Vanuit een Noordwest-Europees perspectief beschouw ik deze ontwikkelingen derhalve als complementair. De ontwikkeling van een

Noordwest-Europese gasmarkt vergt op elkaar afgestemde grensoverschrijdende investeringen die alleen door samen te werken kunnen worden gerealiseerd. Van groot belang daarbij is dat nu veelal nog nationaal georganiseerde markten en gastransportsystemen met elkaar worden verbonden en samengaan. Hier wordt onder meer binnen het Noordwest-Europese *Gas Regional Initiative* (samenwerking tussen de toezichthouders) en het Pentalateraal Gas Platform (samenwerking tussen overheden uit België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg en Nederland) aan gewerkt, waarbij ook de landelijke netbeheerders en marktpartijen nauw zijn betrokken. Bij het Gas Regional Initiative ligt de nadruk op het identificeren en vervolgens wegnemen van knelpunten die belemmerend werken t.a.v. de integratie van marktgebieden. Het gaat dan onder andere om het accommoderen van grensoverschrijdende investeringen door het beter op elkaar afstemmen van procedures en om het gezamenlijke aanpakken van meer technische vraagstukken met betrekking tot de toegang tot gastransportnetten. Bij het Pentalateraal Gas Platform ligt de nadruk op (betere) marktwerking en leverings- en voorzieningszekerheid, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar meer beleidsmatige vragen. Daarnaast zal de thans nog in Europees verband in bespreking zijnde (concept-)verordening leveringszekerheid aardgas een impuls kunnen geven aan de regionale samenwerking. Op basis van de verordening worden straks mogelijk regionale risicoanalyses en preventieve actieplannen opgesteld waarbij expliciet aandacht zal moeten worden besteed aan (mogelijke knelpunten in) de aanwezige infrastructuur. Een specifiek aandachtspunt is het waar (economisch) nuttig en nodig installeren van «reverse flow» op interconnectoren waardoor markten beter met elkaar kunnen worden verbonden.

Om de bilaterale samenwerking met Duitsland, België en Oostenrijk op het terrein van «gashubs» te verkennen, hebben op ambtelijk niveau de afgelopen maanden verschillende gesprekken plaatsgevonden. Deze verkennende gesprekken richtten zich op de strategieën die in de verschillende regio's worden gevolgd om te komen tot liquide en transparante gashubs en de kansen om op bepaalde terreinen samen te werken. In het geval van Oostenrijk zijn daarbij belangrijke partijen betrokken geweest zoals APX-Endex. Binnenkort wordt ook een tegenbezoek van Oostenrijkse bedrijven, de regulator en Oostenrijkse media in Nederland verwacht. Doel van het bezoek is om kennis te maken met de manier waarop wij bezig zijn met het verder ontwikkelen van de Gasrotonde.

Wat betreft België, heb ik met de Belgische ambassadeur gesproken over de wens van beide landen om de mogelijkheden tot meer synergie tussen de Belgische «Gasdraaischijf» en de Gasrotonde te verkennen. Met het oog op een verdere samenwerking heb ik ook de CEO van de onafhankelijke beheerder van het gastransportnetwerk van België (Fluxys) uitgenodigd om deel te nemen aan het Overleg Platform Gasrotonde dat van start is gegaan in februari jl. Streven is om de dialoog verder uit te bouwen en de mogelijkheden tot concrete samenwerking te vergroten. Intensivering van de bilaterale dialoog met Duitsland op het terrein van gas beschouw ik ook als een belangrijke prioriteit voor de toekomst. Hierbij geldt ook de vraag hoe ervoor kunnen zorgen dat de «hubs» meer geïntegreerd raken om zodoende ook de regionale markt verder te kunnen ontwikkelen. Op ambtelijk niveau wordt nu verkend wat voor type activiteiten op dit terrein samen met Duitsland zouden kunnen worden ondernomen.

De leden van de VVD-fractie vroegen of door de verbeterde verhandelbaarheid van gas de voorzieningszekerheid van gas in gevaar kan komen. De voorzieningszekerheid is één van de drie pijlers van het energiebeleid. Voor gas wordt voorzieningszekerheid een belangrijker onderwerp naar mate de binnenlandse gasproductie zal afnemen. Hierdoor zal er op

termijn meer gas naar Nederland moeten komen. Naast goede verbindingen is een verdere integratie van Noordwest Europese gasmarkten hiervoor belangrijk. Die voorzieningszekerheid komt niet in gevaar door de verbetering van de verhandelbaarheid van gas. De voorzieningszekerheid is gebaat bij een goede marktwerking, zodat het gas altijd gekocht en geleverd kan worden aan de partij die hieraan de hoogste waarde toekent. Op dit moment wordt ongeveer één derde deel van het in Nederland verbruikte gas geïmporteerd, terwijl meer dan de helft van het in Nederland geproduceerde gas wordt geëxporteerd.

Elektriciteitswet

De leden van de VVD-fractie vroegen hoe tijdelijk de maatregel congestie-management is.

Hoewel het beleid op het gebied van congestie-management niet tijdelijk is, zal het feitelijke congestie-management in een bepaald gebied wel tijdelijk zijn. Immers, congestie moet op de kortst mogelijke termijn worden opgelost door investeringen in de netten. Dat vormt de basis. Om die reden beschouw ik congestie-management als een tijdelijke maatregel, binnen een structureel beleid.

De leden van de VVD-fractie vroegen welke prikkels er voor de netbeheerders zijn om te investeren in infrastructuur om congestie te voorkomen. Er zijn momenteel verschillende manieren waarop de netbeheerder wordt geprikkeld om te investeren ter voorkoming van congestie. Voorop staat dat de netbeheerder moet voldoen aan de wettelijke plicht te voorzien in voldoende transportcapaciteit en het uitvoeren van noodzakelijke netuitbreidingen. Daarnaast betekenen netuitbreidingen additionele inkomsten voor de netbeheerder. De netbeheerder mag immers kosten die gemoeid zijn met deze investering opnemen in zijn transporttarieven. Met het voorliggende wetsvoorstel komt daar nog bij dat de KCD's van de netbeheerders een meer verplichtend karakter zullen krijgen. Dit betekent dat alle investeringen die een netbeheerder zich op basis van ontwikkelingen in productie en afname voorneemt te zullen uitvoeren, ook daadwerkelijk uitgevoerd dienen te worden en dat de NMa dit effectiever kan handhaven. In de lopende herziening van het reguleringskader wordt nu bekeken of er naast deze wijzigingen nog meer effectieve prikkels voor tijdige investeringen door de netbeheerder ingevoerd kunnen worden.

Voor het antwoord op de vragen van deze leden naar de planning en de criteria voor de beoordeling van het nut en noodzaak van uitbreidingsinvesteringen verwijs ik korthedshalve naar het antwoord op de vragen van de leden van de CDA-fractie onder energie-infrastructuur.

De leden van de VVD-fractie vroegen naar de afstemming tussen aanleg van infrastructuur en de bouw van nieuwe centrales in relatie tot de tarieven. De wettelijke aansluit- en transportplicht leiden er toe dat de netbeheerder in beginsel altijd moet voorzien in voldoende transportcapaciteit. Zolang er vraag is naar meer transportcapaciteit zal de netbeheerder moeten investeren in de daarvoor noodzakelijke infrastructuur. De beslissing om productie uit te breiden is aan marktpartijen. De kosten van netwerkuitbreidingen komen terecht in de transporttarieven. Dat is economisch gezien ook logisch, want meer aanbod leidt tot lagere leveringstarieven en daar profiteren uiteindelijk ook de gebruikers van. De huidige uitbreidingen van de infrastructuur zijn overigens ook noodzakelijk in het kader van de grotere flexibiliteit en capaciteit die nodig is voor het opvangen van decentraal opgewekte elektriciteit. Overigens is het goed mogelijk dat er een moment komt dat het niet transporteren uiteindelijk economisch voordeliger is dan het onbeperkt blijven investeren in infrastructuur. Dit vraagstuk is onderdeel van de

lopende herziening van het reguleringskader. Vooruitlopend op daaruit voortvloeiende aanpassingen van het reguleringskader heb ik in het voorliggende wetsvoorstel bepalingen opgenomen voor de besluitvormingsprocedure voor uitbreidingsinvesteringen en de verwerking van de (efficiënte) kosten daarvan in de tarieven. Daarmee beoog ik het investeringsklimaat te verbeteren door het wegnemen van een belangrijk knelpunt: regulatorische onzekerheid.

De leden van de VVD vroegen of de reden van congestie is gelegen in niet-tijdige realisatie van de benodigde transportcapaciteit. De netbeheerders investeren in transportcapaciteit (onder andere) op basis van de nieuwe transportaanvragen door producenten en de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen. Nieuwe productiecapaciteit is echter veelal sneller te realiseren dan de daarvoor benodigde transportcapaciteit. Hierdoor kunnen tijdelijk en lokaal knelpunten optreden, zoals waargenomen in het Westland. Daar heeft de onvoorzien snelle en grootschalige toepassing van WKK tot congestie en het instellen van congestiemanagement geleid. Een soortgelijk scenario lijkt zich te ontplooiën op het landelijk hoogspanningsnet, waar meerdere producenten tegelijk kiezen voor grootschalige investeringen in productiecapaciteit op specifieke productielocaties in Nederland zoals Eemshaven en Maasvlakte. ECN («Net benefits of a new Dutch congestion management system», november 2009) heeft berekend dat congestiemanagement voordelen oplevert, bijvoorbeeld voor de efficiency van het Nederlandse productiepark en de elektriciteitsprijs die consumenten uiteindelijk moeten betalen. Daartegenover staat een tijdelijke periode van transportschaarste tussen het gereedkomen van netverzwaring en de actuele vraag naar transportcapaciteit. Deze periode is effectief en efficiënt te overbruggen met congestiemanagement.

Een andere mogelijke oorzaak voor het ontstaan van congestie is dat de netbeheerder een hoog risico heeft bij het te vroeg investeren in netuitbreiding ten behoeve van nieuwe productiecapaciteit. Immers, als de netbeheerder investeert in netuitbreiding en de productie-installatie blijft uiteindelijk achterwege, dan verdient de netbeheerder zijn investering niet terug. Bovendien krijgt de netbeheerder pas achteraf zekerheid van de NMA dat de investering verwerkt mag worden in de transporttarieven. Dit risico wordt met dit wetsvoorstel verkleind doordat nut en noodzaak van een investering vooraf kan worden bepaald.

Over deze en andere oorzaken wordt gespeculeerd, waarbij producenten natuurlijk naar de netbeheerder en de plicht tot het onderhouden van voldoende transportcapaciteit wijzen. Maar is het redelijk om van de netbeheerder te verwachten dat hij voldoende transportcapaciteit heeft als een producent in 3 jaar een centrale kan neerzetten en dan ook meteen wil transporteren, terwijl de netbeheerder te maken heeft met langere doorlooptijden om zijn net uit te breiden? Dit zijn vragen die belangrijk zijn om te beantwoorden. Daarom heb ik opdracht gegeven deze zaken goed uit te zoeken in het licht van de herziening van het reguleringskader. In de tussentijd heb ik een aantal zaken in werking gezet om congestie zoveel mogelijk te beperken: enerzijds door de procedures voor hoogspanningslijnen te stroomlijnen met de rijkscoördinatie-regeling, anderzijds door het net beter te laten benutten door de netbeheerder. Dit wetsvoorstel voegt daar nog een aantal verbeteringen aan toe, zoals de procedure om netbeheerders vooraf zekerheid te geven over de mogelijkheden om hun investering terug te verdienen en de invoering van congestiemanagement. En zoals ECN berekend heeft, leidt congestiemanagement tot significante voordelen voor de samenleving, zowel voor producenten als consumenten, mits de kosten van het systeem laag gehouden kunnen worden.

De leden van de VVD vroegen of het niet vreemd is dat producenten die zich binnen de vastgestelde productielocaties vestigen uiteindelijk toch te maken krijgen met enige kosten ten gevolge van congestiemanagement. Dat producenten die zich binnen de door de overheid gereserveerde gebieden vestigen met tijdelijke kosten voor congestiemanagement te maken zullen krijgen, vind ik niet vreemd. De overheid maakt immers een ruimtereservering om grootschalige energieproductie en -transport niet bij voorbaat uit te sluiten. Daarmee wordt dus geen gegarandeerde transportcapaciteit vrijgegeven. Het risico dat de beschikbare transportcapaciteit binnen deze locaties volledig wordt gebruikt doordat meerdere producenten zich binnen korte tijd binnen deze locaties vestigen, ligt bij de marktpartijen zelf. Zij hebben immers ook de voordelen van vestiging op specifiek die locatie. Dat laat onverlet dat er een noodzaak is tot een betere afstemming tussen enerzijds productie- en anderzijds transportcapaciteit, zoals ook de AER constateerde. Dit is onderdeel van de lopende herziening van het reguleringskader netbeheer.

De leden van de VVD vroegen naar congestie doordat enkele locaties voor de bouw van nieuwe kerncentrales in congestiegebieden liggen. Er is geen wezenlijk verschil tussen de bouw van een kern-, kolen- en gascentrale op een locatie waar congestie verwacht wordt. Elke centrale zal mee moeten werken aan het congestiemanagement tot het moment dat een netverzwaring of -uitbreiding de congestie structureel oplost. Voor kernenergie speelt deze problematiek in de praktijk overigens geen belangrijke rol. Tussen het verschaffen van de vergunning voor de bouw en het in productie nemen van de centrale zit, vergeleken met conventioneel vermogen, over het algemeen meer tijd dan nodig voor de realisatie van de daarvoor benodigde additionele transportcapaciteit.

De leden van de fractie van de VVD hadden meerdere vragen over elektriciteitsstromen uit en naar Duitsland. Zo vroegen zij waarom Nederland stroom uit Duitsland moet afvoeren en waarom deze stroom niet ook de andere kant op kan vloeien. Het Europese elektriciteitsnet bestaat uit een netwerk van op veel punten aan elkaar verbonden nationale netten. De stroom verdeelt zich over dit net volgens de natuurwetten en zoekt daarbij letterlijk de weg van de minste weerstand. Als er in Denemarken en Noord-Duitsland een overschot aan windenergie is, volgt de stroom op weg naar Zuid-Duitsland voor een deel zijn weg over het Nederlandse en Belgische net. Overigens geldt dit ook andersom indien er in Nederland een overschot zou bestaan en in Duitsland een tekort.

Een oplossing zou zijn de interconnectoren op deze momenten te onderbreken, zodat de Deense en Duitse windenergie alleen over het Duitse net naar de afnemers kan stromen. Dit zou echter zorgen voor ernstige overbelasting van het Duitse net. Bovendien is het op grond van Europese regelgeving niet toegestaan om de beschikbare capaciteit op een interconnector op deze wijze in te perken.

Binnen de EU zijn afspraken gemaakt om binnen afzienbare termijn de handel van elektriciteit en de fysieke stroom van elektriciteit meer te koppelen (zgn. *flow-based* marktkoppeling). Dit zal inhouden dat de Deense en Duitse windenergie in Nederland te koop zal zijn. Voorts zijn de landelijk netbeheerders in de EU overeengekomen elkaar te betalen voor dit soort ongestuurde stromen. Ten slotte is nog onbekend hoe de elektriciteitsstromen gaan lopen op het moment dat in de Eemshaven nieuw vermogen op het net wordt gezet. Dit zal een zekere tegendruk leveren tegen de Duitse windenergie, maar het exacte effect is niet te voorspellen.

Met de vraag naar de kans dat producenten zich vestigen aan de andere kant van de Duitse grens lijken deze leden te doelen op een situatie waarbij nieuwe producenten wél congestie veroorzaken op het Neder-

landse net, maar niet bijdragen in de kosten daarvan omdat ze aan de andere kant van de grens zitten. De locatiekeuze van nieuw productievermogen is gebaseerd op een groot aantal factoren. Dit is een afweging die behoort bij de producent. Ook is er vrijheid van vestiging. De door deze leden geschetste situatie is overigens onwaarschijnlijk. Met de hierboven beschreven marktkoppeling waarover nu in de Centraal-Westeuropese regio afspraken worden gemaakt ontstaan er binnen afzienbare tijd (in september 2010 is de volgende stap in dit proces voorzien) landsgrens-overschrijdende regionale zones, waarbij (potentiële) congestie op achterliggende netten wordt meegewogen bij de toewijzing van capaciteit op de interconnector. Op dat moment kan er geen sprake meer zijn van het afwentelen van congestiekosten op een concurrent aan de andere kant van de landsgrens.

Voor het antwoord op de vraag naar de doorberekening van kosten voor congestiemanagement verwijs ik korthedshalve naar het antwoord op de vragen van de leden van de CDA-fractie onder het kopje elektriciteit.

PvdA

De leden van de PvdA-fractie vroegen naar de omstandigheden waaronder duurzame elektriciteit eventueel geen absolute voorrang zou hebben en hoe vaak dat zou voorkomen. Situaties waarin de voorrang van duurzame elektriciteit niet kan worden gegarandeerd zijn bijvoorbeeld in een congestiegebied waarin alleen of voornamelijk producenten van duurzame elektriciteit of elektriciteit opgewekt in een installatie voor hoogrenderende warmtekrachtkoppeling gevestigd zijn (bijvoorbeeld het Westland). Indien de transportcapaciteit in een dergelijk gebied niet toereikend is om alle duurzaam opgewekte elektriciteit te transporteren, zal congestiemanagement ook moeten worden toegepast op deze producenten. In dat geval wordt wel een nadere rangorde aangebracht tussen de duurzame producenten die moeten participeren in het systeem van congestiemanagement. Hoogrenderende WKK installaties moeten als eerste meebieden voor afregelen (zie het voorgestelde artikel 24a, tweede lid, van de Elektriciteitswet 1998) en het kabinet is voornemens in de algemene maatregel van bestuur nog een onderscheid aan te brengen tussen regelbare (biomassa) en niet-regelbare (zon en wind) elektriciteit. Dat wil zeggen dat indien de deelname van hoogrenderende WKK installaties niet voldoende is om de congestie op te lossen, eerst de regelbare duurzame productie wordt aangesproken en als laatste de niet-regelbare duurzame productie.

De tweede mogelijke situatie is wanneer de netbeheerder de netveiligheid niet meer kan garanderen indien hij congestiemanagement zou toepassen. Dit kan het geval zijn indien het eerder toelaten van een nieuwe producent van duurzame energie op een net met een tekort aan capaciteit, ertoe leidt dat de veiligheidsmarges in het gedrang komen, die de netbeheerder dient te hanteren om storingen en uitval te voorkomen. In dat geval kan de netbeheerder besluiten de nieuwe producent geen transportcapaciteit te bieden. In dat geval kan deze producent geen rechten ontlenen aan het principe van voorrang voor duurzaam. Met kwantitatieve uitspraken over het zich voordoen van dergelijke gevallen moet voorzichtig worden omgegaan. Het zich voordoen van congestie is situationeel bepaald en de toepassing van congestiemanagement afhankelijk van de precieze omstandigheden. In het algemeen kan op basis van de nu door TenneT geïdentificeerde gebieden waarin zich ernstige congestie zou kunnen gaan voordoen, wel gesteld worden dat zich in al deze gebieden meerdere niet-duurzame producenten bevinden met een aanzienlijk opgesteld vermogen. Het lijkt aannemelijk dat de inzet van dit gezamenlijke vermogen voldoende zou moeten zijn om eventuele

congestieproblemen op te lossen zonder dat ook duurzame producenten hoeven te participeren.

Voorts vroegen deze leden in hoeverre de praktische toepassing van voorrang voor duurzaam door netbeheerders op problemen kan stuiten. Op grond van het onderhavige wetsvoorstel zullen de codes waarin de voorwaarden zijn vastgelegd die netbeheerders ten opzichte van elkaar en afnemers hanteren gewijzigd moeten worden. Netbeheerder zullen bij het voordragen van de codevoorstellen goed kijken naar de uitvoerbaarheid daarvan. In het voorbereidingstraject van het wetsvoorstel is niets gebleken van het niet uitvoerbaar zijn voor netbeheerders van voorrang voor duurzaam. Wel is duidelijk dat technische beperkingen en de netconfiguratie van regionale netten of de noodzakelijk aanwezige technische voorzieningen op regionaal niveau, ertoe kunnen leiden dat congestiemanagement ofwel niet doelmatig is of qua netveiligheid en stabiliteit van het net (zoals kortsluitvermogen en blindlasthuishouding) te risicovol is. In dat geval moet de netbeheerder daarover verantwoording afleggen en de NMa houdt daar toezicht op.

De leden van de PvdA vroegen hoe het onderhavige voorstel ten aanzien van voorrang voor duurzame elektriciteit in geval van congestie zich verhoudt tot de berichten die onlangs in de media zijn verschenen over mijn visie op het stimuleren van duurzame energie.

Ik wil hier geen misverstand over laten bestaan. In mijn visie zal het aandeel duurzame elektriciteit de komende jaren fors moeten groeien. Het belang van het onderhavige wetsvoorstel is dat die duurzaam geproduceerde elektriciteit in geval van congestie met voorrang toegang krijgt tot het elektriciteitsnet.

Onder meer in het artikel met de kop «Duurzame energie niet voor eeuwig blijven subsidiëren» dat op 30 maart in de Volkskrant is verschenen, heb ik mijn visie gegeven op het realiseren van de verdere groei van het aandeel duurzame energie. Om de komende jaren het aandeel duurzame energie verder door te laten groeien, maar dit ook hand in hand te laten gaan met economische groei en werkgelegenheid, heb ik vanuit een economische benadering een lange termijn perspectief geschetst. Juist met het oog op de grote investeringen die de komende jaren nodig zijn, is een perspectief waarin subsidies worden afgebouwd en meer wordt ingezet op het ontwikkelen van nieuwe technologieën, het creëren van duurzame werkgelegenheid en het tot stand brengen van een goed werkende internationale markt, van groot belang. Daarbij is innovatie van cruciaal belang. De Nederlandse economie en de energievoorziening zijn uiteindelijk het meest gebaat bij een duurzame, innovatieve energiesector die op termijn op eigen benen kan staan en niet afhankelijk is van overheidssubsidies. Dat vindt de energiesector zelf ook, zo is mij gebleken uit de gesprekken die met de bedrijven zijn gevoerd over de toekomst van het energiebeleid.

De boodschap van het artikel is dat de Nederlandse economie en energiepolicies verder aan kracht kunnen winnen door een slimme combinatie van internationaal beleid, industriebeleid en innovatiebeleid. De daadwerkelijke keuzes hieromtrent zijn aan volgende kabinetten.

De leden van de PvdA vroegen of de voorgenomen bouw in Nederland van nieuw «grijs» productievermogen wenselijk is in het licht van de mogelijkheid tot het optreden van congestie. Daarbij vroegen deze leden ook waarom de energieproducenten die nieuwe centrales zouden willen als ze weten dat er congestie zal optreden. Meer in zijn algemeen vroegen deze leden of de uitbreiding van het opgesteld vermogen vanuit het maatschappelijk belang wenselijk is. Met de introductie van marktwerking in de elektriciteitssector worden beslissingen over het investeren in productiecapaciteit, ongeacht de opwekkingstechniek, door marktpartijen genomen. De overheid is dan ook niet verantwoordelijk voor de busines-

scase van investeringen in nieuw «grijs» of «groen» vermogen. Dit is een verantwoordelijkheid van de betreffende marktpartijen en daar hoort deze ook te liggen. Zoals ik in de voorgaande vraag over de relatie met de SDE heb aangegeven hecht ik wel aan de groei van het aandeel duurzaam opgewekte elektriciteit. Er zijn diverse instrumenten denkbaar om die groei te stimuleren terwijl de economische afweging bij de marktpartijen blijft liggen.

Met het onderhavige wetsvoorstel wordt geborgd dat duurzaam geproduceerde elektriciteit in geval van congestie voorrang krijgt en dat alleen die partijen waarop congestiemanagement wordt toegepast, de kosten hiervan dragen. Wanneer investeringen in nieuw «grijs» vermogen tot congestie zal leiden zorgt het wetsvoorstel er dus voor dat niet de duurzame elektriciteitsopwekkers, maar juist de «grijze» opwekkers productie moeten afregelen en de kosten voor het opregelen moeten dragen. De energiebedrijven kunnen dit in hun overwegingen ten aanzien van de investeringsbeslissing in nieuw vermogen meenemen, maar zoals hiervoor opgemerkt zijn er veel meer factoren die een rol spelen. Dit is aan de energiebedrijven en niet aan de overheid.

In dit kader verwijs ik tevens naar de brief van 27 april 2010 waarmee ik u de drie studies die in het kader van het project Brandstofmix zijn uitgevoerd heb toegezonden. In de studie van KEMA¹ wordt geconcludeerd dat het elektriciteitssysteem ook met de voorgenomen investeringen in nieuwe productiecapaciteit voldoende flexibel is om 12 GW windenergie in 2020 Nederland in te kunnen passen, zonder dat dit leidt tot het niet kunnen benutten van deze windenergie.

Tot besluit teken ik nog aan dat investeringen in nieuw efficiënt kolen- of gasgestookt vermogen niet altijd betekent dat ook het totaal opgestelde vermogen evenredig toeneemt. Vrijwel zeker zullen de komende jaren oude, minder efficiënte eenheden uit bedrijf worden genomen. Het kan daarbij gaan om in Nederland opgesteld oud vermogen, maar zeker ook om in het buitenland opgesteld vermogen. Bij dit laatste kan bijvoorbeeld worden gedacht aan oudere Duitse kolencentrales.

De leden van de PvdA-fractie uitten de zorg dat de regionale netten in de toekomst onvoldoende ruimte bieden om alle (met name duurzaam) opgewekte stroom te verwerken. De kans bestaat inderdaad dat er op meer netten congestie zal kunnen optreden. Om die kans te verkleinen zijn in dit wetsvoorstel bepalingen opgenomen om de besluitvorming over uitbreidingsinvesteringen en doorrekening van de kosten daarvan in de tarieven te verbeteren. Dit heeft betrekking op alle uitbreidingsinvesteringen. Wat betreft de besluitvormingsprocedure is daarbij onderscheid gemaakt tussen uitbreidingsinvesteringen van nationaal belang en overige uitbreidingsinvesteringen. Ten aanzien van de uitbreidingsinvesteringen van nationaal belang krijgt de Minister van Economische Zaken de bevoegdheid om nut en noodzaak vast te stellen; voor de tweede categorie komt die bevoegdheid bij de NMa te liggen. Het ligt voor de hand dat uitbreidingsinvesteringen van de regionale netbeheerders veelal in de tweede categorie zullen vallen. Voor het doel dat ik met dit wetsvoorstel nastreef, de netbeheerder al in een vroeg besluitvormingsstadium meer zekerheid te geven over mogelijkheden om zijn investering te zijner tijd via de tarieven terug te verdienen, maakt dit echter niet uit. Een positief besluit over nut en noodzaak heeft in beide gevallen tot gevolg dat de netbeheerder erop kan rekenen dat hij de efficiënte kosten van zijn uitbreidingsinvestering via de tarieven terug zal verdienen.

De leden van de PvdA-fractie vroegen naar de visie op de vele lokale initiatieven betreffende duurzame energie. Het kabinet acht een actieve rol van decentrale overheden op het gebied van duurzaamheid en klimaat gewenst voor het behalen van de kabinetsdoelstellingen. Het is daarbij aan decentrale overheden zelf om te bepalen welke rol het best past bij de

---

¹ KEMA, Integratie van windenergie in het Nederlandse elektriciteitsstelsel in de context van de Noordwest Europese elektriciteitsmarkt. Eindrapport, Arnhem, 12 april 2010.

lokale omstandigheden en factoren in het streven naar meer duurzame energie, in aanvulling op het beleid van de regering en initiatieven van energiebedrijven. Een voorname invulling van deze rol betreft uiteraard de uitvoering van de wettelijke taken en bevoegdheden van de andere overheden, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ordening, vergunningverlening voor installaties voor hernieuwbare energie en handhaving van bijvoorbeeld verplichte energiebesparingsmaatregelen. Voorts kunnen deze overheden een voorbeeldrol vervullen als *launching customer*. Van groot belang is ook de initiërende, regisserende en stimulerende rollen die de decentrale overheden ten aanzien van duurzame energie kunnen spelen. De kracht van deze overheden ligt hierbij met name in hun kennis van- en contacten met lokale (markt)partijen. Indien betrokkenheid bij initiatieven gepaard gaat met de inzet van financiële instrumenten dienen decentrale overheden zich goed rekenschap te geven van de eigen rol en publieke taak en van de wettelijke kaders waarbinnen zij opereren.

De afgelopen jaren heeft het kabinet akkoorden gesloten met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en met het Interprovinciaal Overleg (IPO) over de inzet van gemeenten en provincies bij realisatie van de kabinetsdoelstellingen voor onder andere duurzame energie. Een belangrijk onderdeel van de akkoorden is kennisuitwisseling tussen de diverse partijen. Ook is er in het kader van de Innovatieagenda Energie een speciaal subsidieprogramma gericht op de Klimaatneutrale Stad. Ook in het kader van dit programma vindt kennisuitwisseling tussen de betreffende partijen plaats. AgentschapNL speelt in beide trajecten een belangrijke rol.

Voor de vraag over de Europeesrechtelijke aspecten van de toedeling van de kosten van congestie management verwijs ik kortheidshalve naar het antwoord op de vraag van de leden van de CDA-fractie. Voor de volledigheid wil ik graag opmerken dat er ten opzichte van de situatie ten tijde van de Tweede Kamerbehandeling geen nieuwe inzichten zijn.

De leden van de PvdA-fractie vroegen naar de opbrengsten en mogelijke risico's van de gasrotonde. In antwoord op een vergelijkbare vraag van de CDA-fractie is gemeld dat momenteel een studie wordt gedaan naar de economische bijdrage van de Gasrotonde. Kortheidshalve wordt naar dat antwoord verwezen.

De leden van de PvdA-fractie vroegen naar de bijdrage van dit wetsvoorstel aan een geïntegreerde, concurrerende gasmarkt. De Europese gasmarkt maakt een snelle ontwikkeling door maar er is nog geen sprake van een volledig geïntegreerde gasmarkt. Het onderhavige wetsvoorstel beoogt de werking van de Nederlandse markt te verbeteren. In Europees verband zal het eerder genoemde derde energiepakket een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van één Europese markt.

De leden van de PvdA-fractie wezen op kritiek op het wetsvoorstel van de voorzitter van de projectgroep Duurzame Energie Projectontwikkeling Woningbouw en vroegen om een reactie. Omdat ik de kritiek niet herkende, heb ik navraag gedaan bij de voorzitter van deze projectgroep. Dit leerde mij dat hij kanttekeningen heeft geplaatst bij (delen van) de Warmtewet en dat dit geheel losstaat van dit wetsvoorstel. Ik stel voor deze kanttekeningen te betrekken bij de behandeling van het warmtebesluit dat momenteel bij beide Kamers voorligt.

De leden van de PvdA-fractie vroegen naar de concurrentiepositie van de TTF ten opzichte van andere marktplaatsen. Een veel gebruikte indicator om de concurrentiepositie van gasmarkten te vergelijken is de diepte van de markt. Hiermee wordt de mate bedoeld waarin een enkele transactie

invloed heeft op de prijs op de marktplaats. Hoe stabiel de prijs is onder nieuwe vraag of aanbod, des te dieper is de markt. Een andere indicator is de zogenaamde *churn rate*, die weergeeft hoe de verhouding tussen de hoeveelheid verhandeld gas en de daadwerkelijk geleverde hoeveelheid gas ligt. Op basis van deze indicatoren deelt de virtuele marktplaats TTF samen met de hub van Zeebrugge een tweede plaats in Europa na het Britse NBP. De Amerikaanse Henry Hub is echter nog veel sterker. De concurrentie van de Duitse hubs neemt toe, omdat deze een grote markt bestrijken en de Duitse markt zich snel ontwikkelt. Naast de rol als concurrent is het anderzijds goed voor de Noordwest Europese regio als geheel wanneer alle deelmarkten en marktplaatsen zich ontwikkelen. Het TTF zal aan aantrekkelijkheid winnen door het beschikbaar komen van de GATE-terminal voor aanlanding van LNG en het operationeel worden van de netuitbreidingen van Gasunie, zoals de Noord-Zuid-route. Ook de bouw van nieuwe opslagen zoals in Bergermeer verbetert de positie van TTF.

De leden van de PvdA-fractie vroegen waarom er niet gekozen is voor een systeem dat niet-gebruik van capaciteit financieel afstraft indien bij kwaliteitsconversie de capaciteit is volgeboekt. Marktpartijen weten vooraf niet op welke momenten zij de dienst kwaliteitsconversie nodig zullen hebben. Om effectief op de markt te kunnen handelen, reserveren zij daarom veel capaciteit vooraf, hoewel zij weten dat ze deze capaciteit niet altijd nodig zullen hebben. Doordat veel partijen vooraf veel capaciteit boeken is er sprake van contractuele congestie. Dit betekent dat er meer vraag naar het contracteren van kwaliteitsconversie is dan de totale fysieke capaciteit die geleverd kan worden. Deze overboeking is echter zelden een probleem, omdat niet alle marktpartijen ook daadwerkelijk gas willen laten converteren op hetzelfde moment. Een fysiek tekort aan conversiecapaciteit komt niet of nauwelijks voor. Het probleem van marktpartijen is echter dat zij niet de bijna-zekerheid willen hebben die met contractuele congestie gepaard gaat. Als zij gas in een andere samenstelling kopen, willen zij ook zeker weten dat het gas in de gewenste kwaliteit geleverd kan worden. Als het beboeten van niet-gebruik beperkt zou zijn tot de uitzonderlijke momenten van fysieke congestie, zal de beboeting weinig voorstellen omdat tijdens fysieke congestie partijen hun geboekte capaciteit juist willen gebruiken. Daarom is niet voor een dergelijk systeem gekozen. Het beboeten van niet-gebruik kan ook uitgebreid worden tot de vrijwel continue situatie waarin er meer capaciteit geboekt is dan er wordt gebruikt maar toch alle partijen in hun behoefte worden voorzien. Deze beboeting zou disproportioneel zwaar zijn. Kwaliteitsconversie zou dan geen markt ondersteunende dienst zijn maar een extra complicatie. De dienst kwaliteitsconversie heeft een ondersteunende functie voor de gasmarkt, die marktpartijen op een wijze inzetten waarbij het afstraffen van niet-gebruik niet goed past.

In het kader van een vergelijking met andere EU lidstaten, vroegen de leden van de fractie van de PvdA hoe congestie management in andere landen van de EU wordt uitgevoerd en hoe zich dat verhoudt met het voornemen voor de Nederlandse plannen. Alle lidstaten zijn gehouden om richtlijn 2009/29/EC te implementeren. Artikel 16 is in dit kader van belang. Omdat het implementatieproces in alle landen nog gaande is, is informatie hierover nog niet volledig en eenduidig. In het rapport van D-cision en Brattle Group (A system of congestion management in the Netherlands, 24 juni 2009) wordt de situatie in een aantal landen geschetst. Naar aanleiding van de vragen van deze leden is getracht deze informatie zoveel mogelijk te actualiseren. De Franse overheid stelt dat de nationale wetgeving niet hoeft te worden aangepast aan artikel 16 van richtlijn 2009/28/EC. Wat in artikel 16 staat omschreven is in Frankrijk grotendeels al gebruik. Belangrijkste reden

hiervoor is het sinds 2000 geldende «obligation d'achat» mechanisme. Dit houdt in dat alle hernieuwbare energie die in Frankrijk geproduceerd wordt, moet worden opgekocht en ook gebruikt. Met dit mechanisme waarborgt Frankrijk de voorrang van groene energie boven grijze. Frankrijk kent relatief geringe kosten voor het oplossen van congestieproblemen in Frankrijk (47 mln. euro in 2007, 34 mln. in 2008). Deze kosten komen terecht in de transporttarieven die worden berekend aan afnemers. De relatief lage kosten worden door D-cision en Brattle verklaard doordat nieuwe producenten in Frankrijk moeten wachten met aansluiting op het net totdat er voldoende transportcapaciteit beschikbaar is. Daardoor wordt congestie voorkomen.

In Spanje wordt net als in Nederland ook een rangorde gehanteerd voor energiebronnen die hun aanbod dienen te verminderen in geval van overproductie (bijv. teveel wind). De allerlaatste bronnen die hierdoor geraakt kunnen worden zijn niet reguleerbare hernieuwbare energie (wind) en niet reguleerbare overige bronnen (in het geval van Spanje nucleaire energie). Compensatie van reeds verkochte niet-hernieuwbare energie waarvan de producent moet terugregelen, vindt plaats volgens het marktmechanisme op de dagmarkt die door een centrale markt operator wordt beheerd. Op deze dagmarkt (vergelijkbaar met de APX) komt de elektriciteitsprijs tot stand. In deze prijs zit een vaste component voor de kosten van het oplossen van technische restricties (zoals een capaciteitstekort). In hun advies aan het Ministerie stellen D-cision en Brattle dat de Spaanse overheid op deze manier kennelijk machtsmisbruik wil voorkomen. Door deze prijsregulering wordt marktmacht in een congestiegebied gemitigeerd. In Spanje hebben zich verschillende concrete voorbeelden van machtsmisbruik voorgedaan. Dit model betekent vervolgens dat de leverancier die elektriciteit inkoop in feite een opslag betaalt en vervolgens de keuze heeft om deze al dan niet door te berekenen aan zijn klanten. De totale congestiekosten in Spanje bedroegen in 2008 434 mln. euro.

De leden van de PvdA-fractie vroegen of speculanten en *hedge funds* een actieve rol kunnen spelen op de TTF en of hun gedrag zal leiden tot hogere of meer onvoorspelbare energieprijzen. Zij vroegen of er onderzoek, bijvoorbeeld middels de regels van de speltheorie, is gedaan naar de effecten van mogelijke interventies van speculanten op de TTF. Gaan de energiemarkten zich wezenlijk anders gedragen dan de financiële markten, zo vroegen deze leden.

Marktpartijen zijn om uiteenlopende redenen actief op de TTF of de gasbeurs; in- en verkoop van gas, arbitrage, hedgen en speculeren. Hedgen is erop gericht om een financieel risico af te dekken. Een producent of afnemer van gas kan zichzelf door hedgen beschermen tegen prijsfluctuaties in de toekomst. Speculanten zijn juist bereid om een bepaald (prijs-)risico te nemen om zo te kunnen profiteren van een toekomstige daling of stijging van de gasprijs. Beide type activiteiten – hedgen en speculeren – stellen marktspelers in staat om risico aan elkaar over te dragen en leggen daarmee de basis voor een belangrijke functie van de markt. Deze activiteiten komen de handel en daarmee de liquiditeit van de gasmarkt ten goede. De handel in financiële instrumenten (*futures*) op APX-ENDEX staat onder toezicht van de Nederlandse Bank en de Autoriteit Financiële markten (AFM).

Voor zover mij bekend is er geen onderzoek gedaan naar de effecten van specifieke handelsstrategieën (zoals hedgen, speculeren of arbitreren) op de prijsvorming op de TTF. De historische ontwikkeling van de gasprijs op de TTF vertoont sterke overeenkomsten met die van gas hubs in de ons omringende landen. Het ligt dan ook niet voor de hand te veronderstellen dat deze handelsstrategieën de prijsvorming of volatiliteit op de TTF negatief hebben beïnvloed. Een belangrijk verschil met financiële markten is dat gas uiteindelijk fysiek wordt geleverd aan eindgebruikers. Hoewel

de financiële crises geen directe gevolgen heeft gehad voor de energiemarkten, is het goed om te onderzoeken hoe de integriteit van energiemarkten verder kan worden versterkt. De Europese Commissie doet hier in samenwerking met de Europese energietoezichthouders (ERGEG) en financiële toezichthouders (CESR) onderzoek naar en zal voor de zomer met voorstellen komen om de integriteit van de elektriciteit- en gasmarkten verder te versterken (o.a. transparantie en maatregelen om marktmisbruik te voorkomen).

De leden van de fractie van de PvdA vroegen om in te gaan op het risico dat de markt de uitwerking van het nieuwe balanceringsregime niet goed oppakt. Twee jaar geleden is GTS op mijn verzoek begonnen met de uitwerking van het nieuwe balanceringsregime. Hierover is uitgebreid gesproken met representatieve organisaties en vertegenwoordigers van mijn ministerie en van de NMa. Juni 2009 heeft GTS haar eindrapportage over het nieuwe balanceringsregime aan mij aangeboden. Ik heb, met een enkele kanttekening, mijn instemming aan deze rapportage gegeven. Het nieuwe balanceringsregime is vervolgens verder uitgewerkt in een voorstel tot aanpassing van de gasvoorwaarden (de codes). Het voorstel tot aanpassing van de gasvoorwaarden is eind september 2009 aan de NMa aangeboden. De NMa heeft dit voorstel parallel aan de behandeling van het wetsvoorstel in behandeling genomen en kan deze voorwaarden relatief snel na de inwerkingtreding van het wetsvoorstel (al dan niet gewijzigd) vaststellen. De uitwerking van het nieuwe balanceringsregime ligt daarmee grotendeels vast, en de markt heeft deze uitwerking dus al ter hand genomen.

SP

Belangen en belangenafweging

De leden van de SP-fractie verzochten om een uiteenzetting op hoofdlijnen over de belangen die geraakt worden door dit wetsvoorstel. De drie centrale thema's van het energiebeleid zijn: betrouwbaar, betaalbaar en schoon. Deze vormen de basis voor dit wetsvoorstel. De maatregelen in het wetsvoorstel dienen zowel het belang van voorzieningszekerheid, van de positie van de consument, als van (de transitie naar) een duurzame energiehuishouding. Bij de verbetering van de gasmarkt ligt de nadruk op de betaalbaarheid van gas. De investeringen in netwerken zijn primair gericht op de betrouwbaarheid van de gas- en elektriciteitsvoorziening. Voorrang voor duurzame elektriciteit heeft juist voornamelijk tot doel een schone energievoorziening te bevorderen. Binnen de verschillende maatregelen spelen vele uiteenlopende belangen een rol. Voor de belangrijkste onderwerpen zal ik hiervan een beknopt overzicht geven.

Uit de evaluatie van de Gaswet in 2006 bleek dat de gasmarkt nog niet goed functioneert. Een goed functionerende groothandelsmarkt voor gas is belangrijk voor alle afnemers van gas. Door slim in te kopen kunnen gasleveranciers zich onderscheiden van hun concurrenten. Wanneer er op de groothandelsmarkt weinig keus is en alle leveranciers min of meer gedwongen zijn om onder dezelfde voorwaarden contracten af te sluiten, komt de concurrentie op de consumentenmarkt niet echt van de grond. Consumenten betalen dan meer dan nodig is voor hun gas.

In de huidige situatie zijn er drempels die toetreding tot en het functioneren van de markt belemmeren. Uit een consultatie van marktpartijen bleek dat er structurele maatregelen nodig zijn om de werking van de groothandelsmarkt voor gas te verbeteren. Het wetsvoorstel bevat deze maatregelen. De maatregelen hebben gevolgen voor alle partijen die op de Nederlandse gasmarkt actief zijn of overwegen actief te worden. Het wetsvoorstel raakt primair aan de belangen van gashandelaren, maar

indirect dus de belangen van alle gasafnemers. De positie van GasTerra op de Nederlandse gasmarkt zal naar verwachting verder afnemen en de positie van grootverbruikers en leveranciers aan kleinverbruikers (zoals Nuon, Essent en Oxxio) zal verbeteren. Nu zijn dit vaak nog wederverkopers van gas van GasTerra. Door dit wetsvoorstel zullen zij een groter deel van hun portefeuille zelf inkopen, waardoor de verschillen tussen deze leveranciers toenemen. Voor een afnemer van gas zal er steeds meer te kiezen zijn. De verbetering van de werking van de Nederlandse gasmarkt maakt Nederland toegankelijker voor nieuwe marktpartijen en dat draagt weer bij aan een meer concurrerende gasmarkt. Dit is ook belangrijk voor de leveringszekerheid op de langere termijn. De hoeveelheid gas in Nederlandse velden neemt immers langzaam af. De maatregelen vormen een grote wijziging in de gasector. Hoewel alle partijen in de sector de maatregelen toejuichen, zijn er verschillen tussen de partijen in de mate waarin ze direct aan het nieuwe systeem kunnen voldoen. Een aantal partijen, met name kleinere leveranciers, heeft aangegeven tijd nodig te hebben om zich aan te kunnen passen aan het nieuwe systeem. Omdat ik wil voorkomen dat deze partijen afgeschrikt worden om actief te worden of te blijven op de Nederlandse gasmarkt, heb ik voorzien in de «zachte landing» van het systeem die is vastgelegd in artikel 66d, tweede lid.

Voor investeringen in de netwerken lopen netbeheerders tegen het probleem aan dat ze pas helemaal achteraf, na ingebruikname van de investering, te horen krijgen of en hoeveel van hun investering doorberekend wordt in de transporttarieven. Dit vormt een rem op tijdige investeringen. De komende jaren moet er aanzienlijk geïnvesteerd worden in de netwerken. De netten vormen de spil voor een goede energievoorziening. Ze zijn essentieel voor de voorzieningszekerheid. Maar voldoende transportcapaciteit is ook van groot belang voor goed functionerende markten en voor de ontwikkeling van initiatieven voor duurzame energie. Dit wetsvoorstel erkent het belang van netbeheerders om eerder zekerheid te krijgen over hun investeringen. Daarom zal in een eerder stadium een besluit over nut en noodzaak genomen worden. Tegelijkertijd dienen afnemers beschermd te worden tegen te hoge tarieven. Net als nu zal de NMa daartoe de doelmatigheid van investeringen beoordelen en reguleren. Bij de besluiten over nut en noodzaak zullen de tariefffecten ook een rol spelen, zij het binnen het geldende wettelijke systeem waarin een netbeheerder verplicht is aan de vraag naar transport te voldoen. Wat betreft de voorrang voor duurzame elektriciteit spelen eveneens vele belangen een rol. De belangen van «grijze» en «groene» producenten, van zittende partijen en nieuwe toetreders, van netbeheerders en afnemers. Uitgangspunt is het onbelemmerd transporteren van duurzaam opgewekte elektriciteit, ook wanneer er een tekort is aan fysieke transportcapaciteit.

Daarnaast moet de beschikbare transportcapaciteit zo optimaal mogelijk benut worden: een maximale prikkel bij de netbeheerder om nieuwe productiemiddelen altijd zo snel mogelijk aan te sluiten en de elektriciteit te transporteren.

In het licht van dit uitgangspunt is een systeem van congestiemanagement noodzakelijk. Congestiemanagement voorkomt dat een overschot aan te produceren elektriciteit in een netvlak gaat ontstaan, waardoor de veiligheid van het net en daarmee de voorzieningszekerheid in gevaar zou kunnen komen. Congestiemanagement dient ter overbrugging van het tijdsverschil tussen realisatie van nieuwe productiecentrales en realisatie van daarvoor benodigde netverzwaring. Een goed werkend systeem voor congestiemanagement draagt eraan bij dat de bouw van nieuw en duurzaam productievermogen niet wordt gefrustreerd door een tekort aan transportcapaciteit (dit is ook de kern van de motie Ten Hoopen/Smeets van 17 oktober 2007, Kamerstukken II 2007/08,

31 200-XIII, nr. 24). Voorop blijft staan dat de netbeheerder primair alles in het werk moet stellen om te zorgen voor voldoende transportcapaciteit. Ik vind het, gelet op de intentie van het wetsvoorstel, wenselijk dat duurzame producenten niet meebetalen aan hun eigen voorrang. Bovendien vind ik het ongewenst om te kiezen voor een kostentoedeling aan de eindgebruikers, dus om de kosten te socialiseren. Prikkelers verdwijnen en de consument draait er voor op. De belangen van groene producenten en van de afnemers wegen op dit punt voor mij zwaar. Voor de kostenverdeling blijven er twee alternatieven over waarbij ik kies voor het alternatief waar de economische prikkel het meeste effect heeft: bij de producenten die onder congestiemanagement vallen. De Europese richtlijnen bieden voldoende grondslag om alleen producenten waarop congestiemanagement van toepassing is, te laten betalen voor congestiemanagement. Zolang groene producenten niet vallen onder congestiemanagement, is het gerechtvaardigd dat zij niet meebetalen aan de kosten van congestiemanagement. Om verschillende economische en beleidsmatige redenen, alsmede de uitgesproken politieke wensen hierover, heb ik gekozen voor het momenteel in het wetsvoorstel vastgelegde systeem.

ChristenUnie en SGP

Artikel I (Gaswet)

Onderdeel A, artikel 1

De leden van de fracties van de ChristenUnie en van de SGP stelden enkele vragen over de definitie van gastransportnet, opgenomen in artikel 1, eerste lid, onder d, van de Gaswet. Deze leden vroegen naar het begrip «afnemer» aan het slot van deze definitie. Onder het begrip afnemer, dat staat gedefinieerd in onderdeel o van artikel 1, eerste lid, moeten alle natuurlijke en rechtspersonen met een aansluiting op een gastransportnet worden begrepen, dus inclusief invoeders en beheerders van private netten. Daarnaast wordt in de definitie gesproken van «gebruikt of bestemd voor het transport van gas». Deze zinsnede staat in de definitie vanaf de inwerkingtreding van de Gaswet. Een net is pas een gastransportnet op het moment dat het geoperationaliseerd kan worden. De verwijzing naar de bestemming in de definitie («bestemd voor») ziet dus niet op nog aan te leggen netten, maar op netten waardoor voor een bepaalde periode geen gas loopt. Netten die niet langer bestemd zijn voor het transport van gas en waardoor ook geen gas meer getransporteerd wordt, voldoen niet langer aan de definitie en zijn dus geen gastransportnetten in de zin van de wet. In die gevallen vervalt dus ook de plicht een netbeheerder aan te wijzen. Ten slotte hecht ik er aan op te merken dat de voorgestelde wijziging van de definitie van gastransportnet slechts betrekking heeft op twee zaken, waar de vragen als zodanig geen betrekking op hebben. Ten eerste is de zinsnede «met inbegrip van landsgrensoverschrijdende leidingen» uit de definitie gehaald, omdat niet alle gastransportnetten dergelijke leidingen bevatten. Daarnaast is de volgorde van de woorden in de zinsnede «waarmee dat transport ondersteunende diensten worden verricht» gewijzigd in de logische volgorde: waarmee ondersteunende diensten voor dat transport worden verricht. Andere wijzigingen zijn niet beoogd.

Onderdeel B, artikel 2b

De leden van de fracties van de ChristenUnie en van de SGP vroegen naar het interconnectieregime, opgenomen in artikel 2b van de Gaswet. Dit regime is opgenomen door middel van de eerste nota van wijziging bij de Wijziging Elektriciteitswet 1998 en Gaswet in verband met implementatie en aanscherping toezicht netbeheer (Kamerstukken II 2003/04, 29 372, nr.

11). Ten aanzien van de uitgangspunten voor het regime voor de interconnector-beheerder wordt in de toelichting op het artikel aansluiting gezocht bij de minimale eisen van de tweede gasrichtlijn. De eisen aan de statuten, die zijn opgenomen in artikel 3, tweede lid, van de Gaswet zijn niet opgenomen in die richtlijn en daarom ook niet van overeenkomstige toepassing verklaard in het vijfde lid van artikel 2b. Om dezelfde reden zijn ook de financiële eisen die aan de netbeheerder worden gesteld krachtens artikel 10e niet van toepassing op de interconnector-beheerder. Er bestaat thans geen aanleiding om hier extra waarborgen voor op te nemen. In het voorliggende wetsvoorstel wordt het huidige regime op vier punten aangepast. De eerste twee wijzigingen zijn louter technisch van aard. Zo wordt het artikel technisch aangepast aan de opgenomen definitie van landsgrensoverschrijdend gastransportnet en is een obsoleete verwijzing naar artikel 3, tweede lid, onder d, verwijderd. Daarnaast wordt door de toevoeging van artikel 82 aan het vijfde lid bereikt dat de tariefregulerings-systematiek van de netbeheerder van het landelijk gastransportnet van toepassing wordt verklaard op de interconnector-beheerder. Op deze wijze kan de NMa tarieven stellen voor interconnectoren, maar daarbij dient de NMa rekening te houden met de regulering in de andere lidstaat. Deze toevoeging is opgenomen omdat naar zijn aard een interconnector twee gastransportnetten uit verschillende lidstaten verbindt en er op die ene interconnector twee regimes van toepassing kunnen zijn. Het gaat dan dus niet zozeer om «afwijkingen» ten opzichte van het reguliere reguleringskader, maar om afstemming met die andere lidstaat. Het zesde lid bepaalt ten slotte dat indien GTS als interconnector-beheerder is aangewezen de bij of krachtens de Gaswet voor de netbeheerder van het landelijk gastransportnet geldende bepalingen van overeenkomstige toepassing zijn en dus niet het verlichte regime. Hiermee wordt voorkomen dat er voor de landelijke netbeheerder verschillende regimes gelden, die zowel bij de netbeheerder van het landelijk gastransportnet als bij de NMa tot onnodige extra administratieve dan wel bestuurlijke lasten zou leiden. De leden van de fracties van de ChristenUnie en de SGP informeerden naar de rol in de tariefregulering van de inkomsten van GTS in het kader van het beheer van het landsgrensoverschrijdende gasnet. De tarieven voor het transport van gas over landsgrensoverschrijdende gasnetten worden vastgesteld volgens artikel 82 Gaswet. Er bestaat daarbij momenteel geen onderscheid tussen wel of geen interconnectie. Alle entry- en exittarieven worden gereguleerd door middel van de methodebesluiten die de NMa vaststelt. Dit wetsvoorstel verandert op zichzelf niets aan de regulering van de tarieven voor GTS. GTS is nu de beheerder van een aantal interconnectiepunten en dit blijft zo na de wetswijziging.

Onderdeel F, artikel 10 en Onderdeel I, artikel 12b

De leden van de fracties van de ChristenUnie en de SGP stelden enkele vragen over de taak van de netbeheerder om gasaansluitingen te verrichten en de uitzondering hierop. Deze taak is thans niet geregeld in de Gaswet, mede omdat er Europeesrechtelijk geen aansluitplicht bestaat. Die aansluitplicht bestaat wel voor elektriciteit, maar niet voor gas. Het in de tweede gasrichtlijn opgenomen recht op toegang tot gasnetten en keuzevrijheid van leveranciers kan dus niet zo absoluut zijn, dat hier een recht op een aansluiting van kan worden afgeleid. De in de Gasrichtlijn geregelde toegang heeft betrekking op de derdentoeegang van leveranciers tot een bestaand net en niet op de aansluiting van een individuele afnemer op een net.

Het wetsvoorstel regelt, in het voorgestelde artikel 10, vijfde en zesde lid, dat de netbeheerder de exclusieve taak krijgt om aansluitingen met een doorlaatwaarde tot en met 40 m³ per uur te verrichten en om een aansluitpunt te verzorgen voor aansluitingen boven die waarde. Dit

aansluitpunt zal door de netbeheerder worden aangelegd op het dichtstbijzijnde punt in het gasnet met een voor die aansluiting geschikte druk en voldoende capaciteit. Dit wil niet zeggen dat er een recht ontstaat voor de afnemer voor een aansluitpunt op de dichtstbijzijnde plek met de juiste druk. Het gaat hier om de combinatie van factoren die er enerzijds toe dient de afnemer te beschermen tegen het monopolie van de netbeheerder (vandaar «het dichtstbijzijnde punt»), maar anderzijds de netbeheerder in staat stelt om de veiligheid en betrouwbaarheid van zijn net te waarborgen («geschikte druk en voldoende capaciteit»). Volledigheidshalve wil ik opmerken dat indien het grotere aansluitingen betreft, zowel marktpartijen als alle netbeheerders de rest van de aansluiting kunnen aanleggen. Dit is vergelijkbaar aan de systematiek van de Elektriciteitswet 1998.

De aansluitplicht geldt voor elke netbeheerder voor een gebied dat op voorstel van de gezamenlijke netbeheerders door de NMa krachtens artikel 12f wordt vastgesteld. In deze gebiedsindeling kunnen, tot een vrij gedetailleerd niveau, zowel onrendabele als warmtegebieden worden aangewezen. In die gebieden geldt de aansluitplicht niet en verandert er dus uitdrukkelijk niets aan de huidige situatie. Dat wil zeggen dat daar wel gasaansluitingen kunnen worden verricht. Zo zijn er warmtenetten waar een apart kookgasnet ligt, zijn er grote afnemers die buiten de reikwijdte van de Warmtewet vallen en een aansluiting willen en kan ook in een onrendabel gebied een aansluiting worden verricht, als een afnemer (een deel van) de kosten voor zijn rekening neemt. Indien echter door middel van een warmtenet een bepaald gebied van warmte wordt voorzien, dan dienen netbeheerders omwille van de rentabiliteit van het warmteproject af te zien van het verrichten van die gasaansluiting. Maar ook hier geldt dat het een continuering betreft van de huidige praktijk, waar dit voorstel niets aan af doet.

Onderdeel L, artikel 17b

De leden van de fracties van de ChristenUnie en van de SGP vroegen toe te lichten hoe het systeem van programmaverantwoordelijkheid zich verhoudt tot het in de Gaswet opgenomen uitgangspunt van een ontkoppeld entry- en exitsysteem. Verder vroegen zij waarom gekozen is om de regeling inzake programmaverantwoordelijkheid een nadere uitwerking te geven in het kader van de regulering van het gastransport, als neergelegd in hoofdstuk 2 van de Gaswet, in plaats van in hoofdstuk 5, paragraaf 11, die betrekking heeft op het bevorderen van transparantie en liquiditeit.

Programmaverantwoordelijkheid gaat over zeggenschap en verantwoordelijkheid voor het transport van gas. Daarom is gekozen om de programmaverantwoordelijkheid te regelen onder hoofdstuk 2, paragraaf 3, van de Gaswet, dat gaat over het transport van gas. De programmaverantwoordelijke geeft dagelijks aan GTS door hoeveel gas hij wanneer op het net zal invoeden of onttrekken en is verantwoordelijk voor verschillen tussen wat er uiteindelijk op het net wordt ingevoed en afgenomen (ieder voor zijn deel). Op grond van het wetsvoorstel ligt deze verantwoordelijkheid primair bij de aangeslotene zelf. Wel kan een aangeslotene zijn programmaverantwoordelijkheid overdragen, bijvoorbeeld aan een leverancier of een derde. Voor kleinverbruikers is, net als voor elektriciteit, de leverancier programmaverantwoordelijk.

De programmaverantwoordelijkheid voor entry- en exitpunten wordt nadrukkelijk ontkoppeld. Dit is een belangrijke maatregel om de handelbaarheid van het gas te bevorderen. Nu bepaalt de invoeder van het gas vaak ook waar het gas het net verlaat. De shipper boekt de entry- en exitcapaciteit en de afnemer van het gas heeft niet de mogelijkheid om het gas dat hij zelf niet nodig heeft door te verkopen op de TTF. Dit kan

alleen met de instemming van de invoeder. Op grond van artikel 17 b is de aangeslotene zelf verantwoordelijk voor het entry- (invoeding) of exitprogramma (afname) op zijn aansluiting. De programmaverantwoordelijkheid gaat over op een virtueel punt op het gastransportnet. Door deze ont koppeling kan een invoeder zelf bepalen of en waar gas het net opkomt en kan een afnemer zelf bepalen of en waar gas het net verlaat. Dit geeft een invoeder van gas de vrijheid om het gas in te voeren of om het gas te kopen op de TTF (dus wel of niet zelf te produceren) en een afnemer van gas de vrijheid om het gas zelf te verbruiken of het gas te verkopen op de TTF. Verkoper en koper van het gas kunnen zo in beginsel zelf bepalen wat ze met hun gas doen. Deze ont koppeling werkt alleen wanneer de verkoper van gas de koper van dit gas niet kan dwingen om de programmaverantwoordelijkheid aan hem over te dragen. Anders bepaalt de verkoper weer waar het gas het net verlaat en kan de koper weer niet zelf bepalen wat hij met zijn gas doet. Daarom is in het voorgestelde artikel 66d, dat over handel in gas gaat, opgenomen dat de overname van programmaverantwoordelijkheid en de verkoop van gas separaat moeten worden aangeboden. De ont koppeling van de programmaverantwoordelijkheid en de verkoop van gas heeft wel te maken met handel in gas en is om die reden opgenomen in paragraaf 11 van hoofdstuk 5.

Artikel II (Elektriciteitswet)

Onderdeel C, artikel 15

De leden van de fracties van de ChristenUnie en van de SGP vroegen naar een tweetal elementen in relatie tot systeemdiensten en particuliere netten. Deze vragen kwamen ook aan de orde in de brief van VEMW aan uw Kamer d.d. 19 april 2010. De eerste vraag is op basis van welke regelgeving de ontheffinghouder het systeemdienstentarief moet berekenen, dat de op zijn net aangesloten elektriciteitsverbruikers verschuldigd zijn. Deze vraag valt feitelijk in twee delen uiteen. Allereerst berust de verplichting voor elektriciteitsverbruikers om het systeemdienstentarief te betalen op artikel 30, tweede lid van de Elektriciteitswet 1998. Het wetsvoorstel legt vast dat deze verplichting ook geldt voor elektriciteitsverbruikers die indirect verbonden zijn met het landelijk hoogspanningsnet, bijvoorbeeld via een aansluiting op een particulier net. De hoogte van het systeemdienstentarief wordt door de NMa vastgesteld op grond van artikel 41e, vierde lid, in samenhang met artikel 41c, eerste lid van de Elektriciteitswet 1998. Volgens het gewijzigde artikel 15, vierde lid, van de Elektriciteitswet 1998, int de ontheffinghouder dit tarief en draagt de te innen tarieven vervolgens af aan TenneT. Daarbij is het de bedoeling dat de elektriciteitsverbruikers met een aansluiting op een particulier net, het tarief op dezelfde wijze in rekening krijgen gebracht als ieder andere elektriciteitsverbruiker. Zij profiteren immers in dezelfde mate van de systeemtaken die TenneT uitvoert. Op grond van artikel 30, derde lid, wordt het tarief per verbruikte hoeveelheid elektriciteit in kWh in rekening gebracht. De wijze waarop de hoeveelheid elektriciteit waarover systeemdienstentarief verschuldigd is, wordt vastgesteld, is uitgewerkt in de Tarievenscode Elektriciteit. De NMa stelt de Tarievenscode Elektriciteit vast op basis van artikel 36 van de Elektriciteitswet 1998. De tweede vraag betreft de eisen voor meetinrichtingen op grond waarvan het volume moet worden bepaald, waarover systeemdiensten verschuldigd is. Voor de bepaling van het volume waarover systeemdienstentarief moet worden berekend is zowel de Tarievenscode Elektriciteit als de Meetcode van belang. Volgens de Tarievenscode Elektriciteit geldt voor afnemers met een aansluiting groter dan 3*80A (Ampère) dat het volume in beginsel comptabel, dat wil zeggen volgens de Meetcode moet worden vastgesteld. De Meetcode is in zoverre van toepassing. Bij overeenkomst

mogen netbeheerder en aangeslotene daarbij afspreken dat niet elk element afzonderlijk gemeten hoeft te worden. Dit kan analoog worden toegepast op de ontheffinghouder en de aangeslotenen op zijn particuliere net. Voor afnemers die zelf elektriciteit opwekken en een aansluiting hebben groter dan 3*80A, geldt dat zij de opgewekte hoeveelheid elektriciteit wel altijd comptabel moeten meten. De Tarievencode Elektriciteit zal na aanneming van dit wetsvoorstel aangepast worden aan de regeling in artikel 15, vierde lid, van de Elektriciteitswet 1998. Voor afnemers met een aansluiting kleiner of gelijk aan 3*80A, geldt een forfaitaire waarde voor het verbruik en is dus geen (nauwkeurige) meting vereist.

Onderdeel H, artikel 21

De leden van de fracties van de ChristenUnie en van de SGP wilden weten of de NMa handhavend kan optreden als een netbeheerder meldt geen uitvoering te zullen geven aan (een deel van) zijn KCD. De wijziging van de wet is op dit punt juist bedoeld om de KCD's een meer verplichtend karakter te geven, zodat de NMa beter kan handhaven. Voorop staat dat de netbeheerder verplicht is naar zijn voornemens te handelen. Daarnaast moet hij er aan de NMa melding van maken, indien hij dat voornemen niet ten uitvoer brengt. De eventuele melding wordt gezien als een afzonderlijke verplichting die de NMa in staat stelt op eenvoudige wijze vast te stellen dat er is afgeweken. Omdat bij het vaststellen van de vraag of er sprake is van een overtreding altijd ook moet worden aangetoond of er sprake is van verwijtbaarheid, stelt de melding de NMa in staat snel te onderzoeken of er sprake is het ontbreken van die verwijtbaarheid. Afwijking van het KCD is alleen geoorloofd indien dit afwijken op grond van objectieve feiten en omstandigheden noodzakelijk is. Indien de netbeheerder van zijn voornemens afwijkt en sprake is van verwijtbaarheid, kan een bestuurlijke sanctie worden opgelegd.

Onderdeel Ia, artikel 23

De leden van de ChristenUnie en van de SGP vroegen naar de termijn waarbinnen een aansluiting op het net gerealiseerd moet worden. In het bijzonder vroegen zij welke termijn van toepassing is op een installatie die duurzame elektriciteit opwekt en op een installatie voor hoogrenderende warmtekrachtkoppeling, waarvan de aansluitcapaciteit kleiner is dan 10 MVA. Artikel 23, derde lid, onderdeel a, is van toepassing op alle aansluitingen tot een waarde van 10 MVA, ongeacht de aard van de installatie (groene producent of eindgebruiker) die zich achter de aansluiting bevindt. Deze aansluitingen dienen altijd binnen 18 weken te worden gerealiseerd. Het nieuwe artikel 23, derde lid, onderdeel b, van de Elektriciteitswet 1998, geeft een speciale, aanvullende, regeling voor het aansluiten van installaties voor duurzame elektriciteit en voor hoogrenderende warmtekrachtkoppeling. Ook indien de gevraagde aansluiting in dat geval meer dan 10 MVA betreft, dient die aansluiting binnen 18 weken gerealiseerd te worden. Alleen in uitzonderingsgevallen kan de netbeheerder een beroep doen op de in dat onderdeel opgenomen hardheidsclausule.

Onderdeel K, artikel 24a

De leden van de fractie van de ChristenUnie en van de SGP vroegen of de richtlijn hernieuwbare energie meebrengt dat het voorgestelde artikel 24a zo moet worden uitgelegd dat het een netbeheerder in geval van congestie niet is toegestaan op grond van doelmatigheidsoverwegingen te weigeren elektriciteit opgewekt met hernieuwbare energiebronnen en hoogrenderende WKK-installaties bij voorrang te transporteren.

In artikel 16, tweede lid, onderdeel c, van bedoelde richtlijn wordt alleen bij de invoeding op het net door producenten gerefereerd aan netveiligheid en niet bij het ter beschikking stellen van transportcapaciteit. In onderdeel b van datzelfde artikel, dat bepaalt dat elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen voorrang dan wel gewaarborgde toegang heeft tot het net, wordt niet aan netveiligheid gerefereerd. Omdat het hier een vraagstuk over transport betreft, moet er worden teruggevallen op de elektriciteitsrichtlijnen. Daaruit volgt dat geen enkele producent, grijs noch groen, een absoluut recht op transport heeft. De derde elektriciteitsrichtlijn verplicht de netbeheerder tot het uitvoeren van transport, voor zover hij redelijkerwijs capaciteit beschikbaar heeft. De richtlijn duurzaam maakt hierop geen uitzondering of aanvulling voor het transport van duurzame elektriciteit of elektriciteit opgewekt door middel van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling. Het is de netbeheerder daarom toegestaan om congestiemanagement niet toe te passen op grond van doelmatigheidsoverwegingen. Dit geldt ook voor duurzame elektriciteit of elektriciteit opgewekt door middel van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling. Een weigering door de netbeheerder om transportcapaciteit ter beschikking te stellen dient met redenen omkleed te zijn.

De leden van de SGP vroegen in hoeverre de gekozen kostentoedeling bij congestiemanagement kan worden gerechtvaardigd op basis van het kostenveroorzakingsbeginsel. Op 16 november 2009 heb ik hierover de Tweede Kamer een uitvoerige brief geschreven met een nadere toelichting bij de gekozen kostenverdeling (Kamerstukken II 2009/10, 31 904, nr. 10). Hierin staat dat er goede redenen zijn om tot deze kostenallocatie te komen, zoals de Europeesrechtelijke kaders, de beperking van de kosten van het congestiemanagementsysteem, het principe dat duurzaam niet voor zijn eigen voorrang dient te hoeven betalen en het profijtbeginsel. Ook is er vanuit het veroorzakingsprincipe gerede rechtvaardiging te vinden voor de gekozen kostenallocatie. Het merendeel van de nu voorliggende aanvragen naar transportcapaciteit in de door TenneT aangemerkte potentiële congestiegebieden betreft aanvragen voor niet-hernieuwbare elektriciteit. Ik wil u ter verdere duiding overigens graag verwijzen naar de antwoorden op de vragen over de gekozen kostenallocatie die de leden van de VVD hebben gesteld.

In het kader van mogelijk marktondermijnend gedrag op basis van congestiemanagement vroegen de leden van de fractie van de CU en de SGP om een nadere toelichting.

Marktondermijnend gedrag en het beperken van de kosten is een belangrijk element geweest bij de keuze van het model voor congestiemanagement. Strategisch marktgedrag is mogelijk op twee manieren: door strategische prijszetting en door strategisch inzetten van productievolume. Zowel het onderzoek van D-Cision («A system for congestion management in the Netherlands», 24 juni 2009) als van ECN («Net Benefits of a New Dutch Congestion Management System», november 2009) geeft aan dat bij het model dat de voorkeur van de marktpartijen had, de zogenaamde system-redispach, marktondermijnend gedrag sterk beperkt kan worden door de kosten van congestiemanagement aan de producenten door te rekenen. Het strategisch inzetten van productievolume is, zoals deze leden terecht aangeven, mogelijk voor partijen die beschikken over meerdere landelijk verspreide vestigingen van aanzienlijke omvang. Indien de kosten van congestiemanagement zouden worden gesocialiseerd kunnen deze partijen dit tactische spel zonder enig risico spelen: ze maken of extra winst of het resultaat is neutraal. De hogere kosten worden afgewenteld op de overige afnemers. In het model dat ik voorstel gaat dergelijk gedrag ten koste van de producent zelf aangezien deze ook met de kosten van het congestiemanagement wordt geconfron-

teerd. Daardoor is een belangrijke prikkel voor het strategisch inzetten van productievolume binnen het congestiegebied weggenomen. Bij strategisch prijszetting, het verhogen van biedingen door bijvoorbeeld prijsafspraken of inzetten van marktmacht, heeft de NMa op basis van de mededingingswet verschillende mogelijkheden om in te grijpen en sancties te treffen. Tevens wordt strategische prijszetting of gaming op basis van de afregelbieding in principe tegengegaan door concurrentiedruk buiten het congestiegebied. Het doorberekenen van de kosten aan de producenten in het congestiegebied biedt hier een extra waarborg.

Voor het antwoord op de vraag van de leden van de fractie van de CU en van de SGP naar de bijdrage in de kosten voor congestiemanagement verwijs ik kortheidshalve naar het antwoord op de vraag van de leden van de CDA.

Onderdeel N, artikel 31

De leden van de fracties van de ChristenUnie en van de SGP vroegen naar de betekenis van de betrouwbaarheidsnorm voor hoogspanningsnetten voor de netten met een lager spanningsniveau. Het elektriciteitsnet van 110 kV en hoger vervult primair de transportfunctie van elektriciteit. In de distributienetten van een lager spanningsniveau is doorgaans weinig productievermogen beschikbaar en daardoor is de elektriciteitsvoorziening in zijn geheel in belangrijke mate afhankelijk van de betrouwbaarheid van het hoofdtransportnet. Immers, als een deel van het hoofdtransportnet uitvalt, zullen de daarop aangesloten distributienetten eveneens zonder stroom zitten.

De minister van Economische Zaken,
M. J. A. van der Hoeven